

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN SELVITYKSIÄ 1998:9

SOSIAALITYÖNTEKIJÄT SUOMESSA 1998 - tehtävät, koulutus, määrä ja riittävyys

**Pirjo Marjamäki
Mikko Mäntysaari
Tero Ristimäki**

Helsinki 1998

määritetty.

Julkaisija

Sosiaali- ja terveysministeriö

Julkaisun päivämäärä

26.8.1998

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Pirjo Marjamäki
Mikko Mäntysaari
Tero Ristimäki**Julkaisun laji**

Selvitys

Toimeksiantaja

Sosiaali- ja terveysministeriö

Toimielimen asettamispyvm**Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)**Sosiaalityöntekijät Suomessa 1998
- tehtävät, koulutus, määrä ja riittävyys**Julkaisun osat****Tiivistelmä**

Laaja sosiaalityöntekijöitä koskeva kyselyaineisto on kerätty sosiaali- ja terveysministeriön, lääninhallitusten, Stakesin, Suomen Kuntaliiton ja Sosiaalityöntekijäin liiton yhteistyönä. Tavoitteena oli selvittää, miten paljon sosiaalityöntekijöitä on eri tehtävissä, mikä heidän koulutuksensa ja kelpoisuutensa on ja miten täydennyskoulutus ja työnohjaus toteutuvat. Lisäksi haluttiin selvittää, millä tavalla valtakunnallinen suositus sosiaalityöntekijöiden määrästä toteutuu ja minkälaisia sosiaalityön ja toimeentulotuen organisointia koskevia muutoksia kunnissa parhaillaan on menossa.

Tuloksena oli, että sosiaalityöntekijöistä on koulutuksen perusteella päteviä 53 prosenttia. Kun otetaan huomioon siirtymäsäännöksiin nojalla kelpoiset ja pätevyitysmiskoulutuksen suorittaneet nousee pätevien määrä 73 prosenttiin. Huolimatta siitä, että kunnallisen sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi on vuodesta 1982 asti edellytetty ylempää korkeakoulututkintoa, ei koulutuksensa puolesta kelpoisten sosiaalityöntekijöiden suhteellinen osuus ole kohonnut korkeammaksi. Myös sosiaalityöntekijöiden täydennyskoulutus on vähäistä.

Valtakunnallinen suositus sosiaalityöntekijöiden määrästä on yksi sosiaalityöntekijä 2000 asukasta kohden. Koko maassa suositus toteutuu mutta kuntien väliset erot ovat suuria. Huonoin tilanne on pienissä kunnissa, jossa joko ei ole yhtään pätevää sosiaalityöntekijää tai vain yksi sosiaalityöntekijä joka hallinnollisen työn lisäksi tekee asiakastyötä.

Lääninhallitusten sosiaalihuollon asiantuntijat jatkavat sosiaalityöntekijätilanteen lähempää arviointia. Myös syksyllä 1998 työnsä aloittava sosiaalihuollon ammatillista henkilöstöä koskevaa lainsäädäntöä valmisteleva työryhmä tulee tarkentamaan tässä selvityksessä esitettyjä tuloksia.

Avainsana: (asiasanat)

Sosiaalityöntekijät, koulutus, määrä, toimeentulotuki

Muut tiedot**Sarjan nimi ja numero**Sosiaali- ja terveysministeriön
selvityksiä 1998:9**ISSN**

1236-2115

ISBN

952-00-0490-4

Kokonaissivumäärä

67

Kieli

suomi

Hinta

54,- (sis.alv)

Luottamuksellisuus**Jakaja**Sosiaali- ja terveysministeriö
Tuula Siikanen, p. 09 - 160 4129**Kustantaja**

Sosiaali- ja terveysministeriö

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

1. TAUSTA	2
2. TAVOITTEET JA AINEISTONKERUU	3
3. SUOMALAISEN SOSIAALITYÖNTEKIJÄN MUOTOKUVA	5
3.1. Ikä, sukupuoli ja työkokemus	5
3.2. Työnantaja, työpaikka, tehtävänimike	6
3.3. Työsuhteen muoto	8
3.4. Osallistuminen täydennyskoulutukseen ja työnohjaukseen	9
4. SOSIAALITYÖ KUNTIEN SOSIAALITOIMISTOISSA	11
4.1. Aluevastuista vai eriytynyttä sosiaalityötä	11
4.2. Koulutus ja kelpoisuus	14
5. SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN MIELIPITEITÄ ASEMASTAAN, TEHTÄVISTÄ JA TULEVAISUUDESTA	20
6. KUNNISSA TOIMIVIEN SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN MÄÄRÄ JA RIITTÄVYYS	28
6.1. Sosiaalityöntekijöiden määrä väestöä kohden	28
6.2. Lomautukset, säästösopimukset ja sijaisten käyttö	32
6.3. Sosiaalityöntekijöiden määrän kehitys	34
6.4. Sosiaalijohdon näkemyksiä sosiaalityön resursseista, niiden turvaamisesta ja uudelleen suuntaamisesta	35
7. SOSIAALIHUOLLON JOHTAMINEN JA JOHTAJIEN OSALLISTUMINEN SOSIAALITYÖN ASIAKASTYÖHÖN KUNNISSA	38
8. TOIMEENTULOTUKIASIOIDEN KÄSITTELY KUNNISSA	40
9. JOHTOPÄÄTÖKSET	43

LIITTEET	Sosiaalityöntekijälomake (liite 1)
	Kuntakohtainen lomake (liite 2)
	Kunnittainen luettelo sosiaalityöntekijöiden määrästä suhteessa asukaslukuun (liite 3)

ESIPUHE

Kaksi ryhmää koki 1990-luvun laman poikkeuksellisen voimakkaasti: työttömät ja sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijät. Työttömien tilannetta on seurattu säännöllisesti sekä tilastojen että yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen keinoin -- sosiaalityöntekijöiden tilannetta ei ole yhtä kattavasti selvitetty. Siksi tämä sosiaali- ja terveystieteiden, Stakesin, Kuntaliiton ja Sosiaalityöntekijöiden liiton yhdessä lääninhallitusten kanssa toteuttama selvitys tuo tarpeellista tietoa sosiaalityöntekijöistä. Kuva on karu: toimeentulotukiasiakkaiden määrä kasvoi vuosi vuodelta ilman, että työmäärän nousua kompensoitiin vastaavalla työvoiman lisäyksellä. Sosiaalityöntekijöistä onkin ajoittain tuntunut, että he ovat saaneet kantaa kohtuuttoman suuren osan lamavuosien ahdistuksesta ja hädästä ilman, että heidän työtään olisi arvostettu riittäväällä tavalla.

Asiakasmäärien suuren kasvun kanssa myös sosiaalityölle asettuvat laadulliset vaateet ovat kasvaneet. Osa sosiaalityöntekijöiden asiakkaista kärsii entistä vaikeammista ongelmista. Erityisesti lastensuojelutyön tilasta on kannettu huolta. Riittääkö sosiaalityöntekijöiden aika ja voimavarat ennaltaehkäisevään työhön, avohuollon tukitoimenpiteisiin, työn laadulliseen kehittämiseen ja moneen muuhun haasteeseen, joita ajantasalla olevalta sosiaalityöltä nykyisin edellytetään? Kasvaneet työpaineet, kasvaneet odotukset työn laadusta, ja samaan aikaan monin paikoin kaventuneet resurssit työn tekemiseen: ei ihme, että sosiaalityöntekijät kokevat olevansa puun ja kuoren välissä.

Haasteisiin vastaamisen edellytyksenä on määrällisesti ja laadullisesti riittävä sosiaalityöntekijäkunta. Tämä selvitys osoittaa, että molemmissa suhteissa tarvitaan pikaisia toimenpiteitä. Riittävän työvoiman arviointi on vaikea tehtävä. Arvionvaraisena suosituksena on käytetty yhtä sosiaalityöntekijää 2000 asukasta kohden. Käsillä oleva selvitys osoittaa, että monissa kunnissa tällaiseen resurssointiin ei ole vielä päästy. Myös laadullisessa suhteessa tehtävää on vielä paljon. Selvityksen mukaan vain runsaat kaksi kolmannesta sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä täyttää lainsäädännön asettamat kelpoisuusehdot. Sosiaalityöntekijäkunnan koulutusjakauma on laaja: sosiaalityöntekijöissä on tohtoreita ja lisensiaatteja, toisaalta työtä tehdään ilman koulutusta. — Tämän tuloksen valossa sosiaalihuollon ammatinharjoittamislaki on erittäin tarpeellinen. Panostaminen ammatillisen sosiaalityön toimintaedellytyksiin kannattaa muutenkin: yhteisenä hyötynä on koko hyvinvointiyhteiskunta.

Helsingissä 26 päivänä elokuuta 1998

*Terttu Huttu-Juntunen
Ministeri*

1. TAUSTA

Sosiaalityöntekijöiden asema on monella tavalla ajankohtainen. Kunnallista sosiaalityötä koskevia muutoksia on tapahtumassa toisaalta kuntien omien toimien, lähinnä taloudellisista syistä johtuvien, toisaalta lainsäädännöllisten muutosten vuoksi. Hallinnollinen valmistelu ja kehittämistyö vaatii taustakseen riittävän hyvää kuvaa ajankohtaisesta tilanteesta. Tilastointi ei anna riittävästi tietoa siitä, miten paljon sosiaalityöntekijöitä tällä hetkellä toimii sosiaalityön eri tehtävissä, mikä heidän koulutuksensa tehtävään on tai minkälaisia työsuhteeseen liittyviä muutoksia on tapahtunut. Tämän vuoksi sosiaalityöntekijöiden asemasta tehtiin laaja selvitys yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Kattavan sosiaalityöntekijäselvityksen tekoa ehdotti myös sosiaalihuollon selvityshenkilö Aulikki Kananoja selvitystyössään 'Murros on mahdollisuus'¹.

Sosiaalihuollon erityisosaamista selvittänyt työryhmä² teki useita ehdotuksia sosiaalihuollon erityisosaamisen turvaamiseksi. Ehdotuksista osaa on valmisteltu eteenpäin. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden määrää koskeva suositus, ehdotus siitä, että joka kunnassa tulee olla sosiaalihuollon toimeenpanosta vastaava vi-
ranhaltija ja 'Verkostoituvat erityispalvelut' - hankkeen käynnistäminen. Myös työopetussosiaalikeskustoiminnan kehittämiseksi ja tutkintoasetuksen muuttamiseksi ovat käynnistymässä.

Parhailtaan valmistellaan hallituksen esitystä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Samassa yhteydessä kun asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetään, tarkoitus on myös muuttaa sosiaalihuoltolain säännöksiä sillä tavoin, että riittävä sosiaalityön asiantuntemus olisi turvattu myös pienissä kunnissa. Valmisteilla olevalla säädöksellä turvataan se, että kunnan käytettävissä on aina kelpoisuusehdot täyttävän sosiaalityöntekijän työpanos.

Sosiaalityöntekijöiden määrälliseksi tavoitteeksi on valtioneuvoston vahvistamassa valtakunnallisessa suunnitelmassa esitetty, että kunnallisessa sosiaalihuollossa olisi yksi sosiaalityöntekijä 2000 asukasta kohden. Suositus sisältyi vuosia 1998 - 2001 koskevaan valtakunnalliseen suunnitelmaan ja sosiaalityöntekijöitä koskeva suhdeluku on asetettu edelleen kunnallisen sosiaali- ja terveyspolitiikan tavoitteeksi vuosille 1999 - 2002. Lisäksi kunnassa on huolehdittava siitä, että sosiaalityön ja muun sosiaalihuollon toteuttaminen ja kehittäminen tapahtuu suunnitelmallisesti ja ammattillisesti pätevän henkilön johtamana.

Sosiaali- ja terveysministeriö on vuoden 1997 loppupuolella käynnistänyt hankkeen 'Verkostoituvat erityispalvelut'. Hanke tähtää siihen, että sosiaalihuollon erityisosaamista vaativia palveluja olisi riittävästi tarjolla ja kunnat myös niitä käyttäisivät. Hanketta viedään eteenpäin vuosien 1998-99 aikana 12 alueellisessa johtoryhmässä. Toimijoina ovat sosiaali- ja terveysalan järjestöt, kunnat, kuntayhtymät ja lääninhallitukset. Hankkeen avainsanana on ylikunnallinen yhteistyö. Hanke tähtää siihen, että pienissäkin kunnissa voitaisiin tarjota asiakkaille sosiaalihuollon erityisosaamista silloin kun hänen tilanteensa sitä vaatii.

¹ Stakes raportteja 211/1997

² Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1997/4

Keskeinen osa sosiaalityöntekijän tehtävistä on toimeentulotukiasiat. Toimeentulotukiasioiden osittainen siirtäminen Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi on ollut pitkään esillä ja siitä on käyty runsaasti julkista keskustelua. Asiasta ei ole saavutettu yksimielisyyttä mutta asian esillä olo on aiheuttanut sen, että monissa kunnissa on uudelleen organisoitu toimeentulotukitehtävien hoito.

Sosiaalihuollon ammatinharjoittamislainsäädännön tarvetta pohtinut työryhmä jätti ehdotuksensa 1997³. Sosiaalialan ammatillista henkilöstöä koskevan lainsäädännön kehittämistä jatkaa syksyllä 1998 asetettava työryhmä. Työryhmän tehtävänä on 1) määritellä ne sosiaalihuollon ja sosiaalialan tehtävät, joissa vaaditaan erityistä sääntelyä ottaen huomioon eri koulutusvaihtoehdot 2) määritellä em. tehtävien edellyttämä vähimmäiskoulutustaso ja koulutuksen oppisisällöt sekä mahdollisesti vaadittava työkokemus 3) tehdä esitys sääntelyä vaativien tehtävien edellyttämästä lainsäädännöstä, valvonnasta, sen toteutuksesta sekä kustannuksista 4) tehdä tarvittaessa esitys erityiskoulutuksen järjestämiseksi. Työryhmä työskentee vuoden 1999 loppuun.

Talvella 1998 opetusministeriön asettama selvityshenkilö Anneli Pohjola jätti ehdotuksensa sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen kehittämisestä.⁴ Ehdotukset koskevat sosiaalityön peruskoulutusta, sosiaalityön laitosten yhteistyötä, sosiaalityön yliopistollisen koulutuksen työelämäsuhteiden kehittämistä, sosiaalityön erikoistavaa jatkotutkintoa, sosiaalityön ammatin ja koulutuksen säätelyä sekä yliopistollisen sosiaalityön koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen suhdetta.

2. TAVOITTEET JA AINEISTONKERUU

Yleisenä tavoitteena oli selvittää, miten paljon sosiaalityöntekijöitä tällä hetkellä on eri tehtävissä, mikä heidän koulutuksensa ja kelpoisuutensa on ja minkälainen on heidän työsuhteensa. Lisäksi haluttiin selvittää, miten sosiaalityö kunnissa on organisoitu ja millä tavalla kuntien sosiaalityöhön käyttämä työpanos on viime vuosina muuttunut.

Yksityiskohtaisemmin kysymykset olivat seuraavat:

1. missä tehtävissä ja minkälaisilla nimikkeillä sosiaalityöntekijät työskentelevät
2. mikä on sosiaalityöntekijöiden ikä ja työkokemus
3. mikä on sosiaalityöntekijöiden koulutus ja kelpoisuus
4. minkälaisessa työsuhteessa sosiaalityöntekijät työskentelevät
5. mikä on sosiaalityöntekijöiden oma käsitys asemastaan ja tulevaisuudestaan

³ Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 17/1997

⁴ Opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisuja 52/1998

6. paljonko sosiaalityöntekijöitä on eri kunnissa ja miten heidän määränsä on kehittynyt
7. millä tavalla toimeentulotukiasioiden hoito on kunnissa organisoitu

Aineistonkeruu

Sosiaalityöntekijäselvityksen tekoon ovat osallistuneet useat tahot. Aineistonkeruu suunniteltiin yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, Suomen Kuntaliiton, Sosiaalityöntekijäin Liiton ja Stakesin kanssa. Laajan kyselyaineiston ovat keränneet lääninhallitukset. Lääninhallitukset ovat myös tehneet ensimmäiset arviot sosiaalityöntekijätilanteesta omalla alueellaan. Tulokset on julkaistu osana Peruspalvelujen arviointiraportteja lääninhallitusten omissa julkaisusarjoissa.⁵

Aineisto kerättiin kahdella kyselylomakkeella; toinen suunnattiin kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranhaltijalle (liite 1) ja toinen suoraan sosiaalityöntekijöille (liite 2). Ruotsinkielisiin kuntiin lähetettiin ruotsinkieliset lomakkeet. Lääninhallitukset lähettivät lomakkeet, vastaanottivat ja huolehtivat siitä, että lomakkeet saataisiin kattavasti kaikista kunnista ja sosiaalityöntekijöiltä.

Kuntakohtaiset tiedot saatiin 433 kunnasta (95 prosenttia kunnista). Sosiaalityöntekijöiden osalta katoa ei voi selvittää yhtä täsmällisesti. Kyselylomakkeen palautti yhteensä 3 498 sosiaalityöntekijää. Määrä on hyvin lähellä samaa kuin mitä Sosiaalityöntekijäin liiton jäsenrekisterissä on sosiaalityössä toimivia jäseniä. Liitto on arvioinut sosiaalityöntekijöiden järjestäytymisasteeksi 80 prosenttia. Määrä on myös lähellä samaa, mihin ammatinharjoittamistyöryhmä päätyi arvioidessaan sosiaalityöntekijöiden määrää työssäkäynti- ja henkilöstötilastojen perusteella.

Kyselylomakkeet lähetettiin kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranhaltijalle ja hän edelleen jakoi lomakkeet sosiaalityöntekijöille. Lomakkeen täyttivät ne, jotka oman arvionsa mukaan tekivät sosiaalityötä. Tästä seurasi se, että lomakkeen täyttivät myös monet, joiden nimike oli joku muu kuin sosiaalityöntekijä. Tutkimusaineistoon hyväksyttiin kaikki saadut vastaukset ammattinimikkeestä riippumatta.

Lomake lähetettiin sekä kunnan, valtion että yksityisten työnantajien palveluksessa oleville sosiaalityöntekijöille. Tässä raportissa kuitenkin käsitellään pääasiassa kunnan sosiaalitoimistossa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Aineistoa tullaan myöhemmin muissa yhteyksissä käsittelemään laajemmin.

⁵ Peruspalvelut Etelä-Suomen läänissä. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 1998.

Länsi-Suomen läänin sosiaali- ja terveystoimen peruspalvelujen arviointi 1997. Sateenkaari 1998.

Itä-Suomen lääninhallitus: Peruspalvelujen arviointi 1998. (moniste)

Lapin läänin peruspalvelujen arviointiraportti vuosilta 1996 ja 1997. Lapin lääninhallitus 1998.

Peruspalvelujen arviointiraportti. Oulun lääninhallitus, julkaisu 42.

3. SUOMALAISEN SOSIAALITYÖNTEKIJÄN MUOTO- KUVA

3.1. Ikä, sukupuoli ja työkokemus

Sosiaalityöntekijä Suomessa on yhdeksässä tapauksessa kymmenestä nainen ja iältään usein 40-49 vuotias. Keskimäärin sosiaalityöntekijät ovat 42,5 vuotiaita. Sosiaalityöntekijöiden työkokemus on yleensä pitkä; kaksi kolmesta sosiaalityöntekijästä on ollut alalla yli 10 vuotta.

Taulukko 1.
Sosiaalityöntekijöiden sukupuolijakauma

nainen	3112	89 %
mies	377	11 %
yhteensä	3489	100%

Taulukko 2.
Sosiaalityöntekijöiden ikäjakauma

Ikä vuosina		
20-29	200	6 %
30-39	992	29%
40-49	1434	41%
50-59	790	23%
60-65	44	1%
yhteensä	3460	100%

Taulukko 3.
Sosiaalityöntekijöiden työkokemus sosiaalityön eri tehtävissä

	N	%
alle 1 vuotta	79	2
1-5 vuotta	437	13
5-10 vuotta	574	18
10-20 vuotta	1269	39
20-30 vuotta	749	23
yli 30 vuotta	159	5
yhteensä	3267	100

3.2. Työnantaja, työpaikka, tehtävänimike

Sosiaalityö sijoittuu suomalaisessa yhteiskunnassa kuntasektorille. Sosiaalityöntekijäkyselyyn vastanneista 82 prosenttia on kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa. Val-

Kommentti [M1]: Tämä taulukko on kokonaan uusi. Vanhassa havaintojen lukumäärästä puuttui lähes tuhat!

tion palveluksessa työskentelee vajaa 2 prosenttia ja yksityisellä työntantajalla, muun muassa järjestöjen palveluksessa, vajaa 7 prosenttia sosiaalityöntekijöistä.

Taulukko 4.
Sosiaalityöntekijät työnantajan mukaan

kunta	2582	74 %
kuntyhtymä	610	18 %
valtio	55	2 %
yksityinen	233	7 %
yhteensä	3480	100 %

Työnantajatiedon lisäksi haluttiin tarkempi tieto sosiaalityöntekijöiden työpaikasta. Hieman yli puolet kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä (56 %) työskentelee kunnan sosiaalitoimisossa tai vastaavassa kuten aluetoimisossa. Seuraavaksi yleisin työpaikka sosiaalityöntekijöillä on kyselyn mukaan sairaala tai terveyskeskus (16%). Sosiaalityön työpaikkoja edellisten lisäksi ovat perheneuvola, A-klinikka, mielenterveystoimisto, koulut ja oppilaitokset, sosiaalihuollon laitokset ja yksityiset palveluyksiköt.

Taulukko 5.
Sosiaalityöntekijöiden työpaikat:

sosiaalitoimisto tai vast.	1931	56 %
perheneuvola	187	5 %
A-klinikka	105	3 %
mielenterveystoimisto	127	4 %
koulu tai oppilaitos	123	4 %
sairaala tai terveyskeskus	570	16 %
sosiaalihuollon oppilaitos	124	4 %
yksityinen palveluyksikkö	122	4 %
muu	193	6 %
yhteensä	3483	100 %

Kommentti [M2]: Tässä oli 1932. Minun aineistossani on 1931, ja sitä lukua käytetään koulutusksymyksissä.

Sosiaalityöntekijänimikellä työskentelee 2500 henkilöä (72 %) ja jollakin muulla tehtävänimikkeellä 989 henkilöä (28 %). Nimikkeet vaihtelevat organisaation mukaan (esim. koulukuraattori, sosiaalihoitaja, päihdetyöntekijä) tai esimiestehtävien mukaan (johtava sosiaalityöntekijä, vastaava sosiaaliterapeutti). Sosiaalityöntekijä kyselyyn vastasivat myös hallinnolliset esimiehet, joiden tehtäviin kuuluu asiakastyötä (esim. sosiaalijohtaja, sosiaalisihiteeri). Edellisten lisäksi sosiaalityötä tehdään erilaisten yhdistelmänimikkeiden ja erityisnimikkeiden alla. Myöskin projektityö näkyy nimikkeissä.

Sosiaalityötä tehdään seuraavilla nimikkeillä:

- sosiaalitarkkaaja, sosiaalihuoltaja, sosiaalineuvoja, sosiaalitarkastaja
- koulun sosiaalityössä: kuraattori, koulukuraattori, peruskoulukuraattori, sosiaalikirjuri, socialkurator, skolkurator, aluekuraattori
- terveydenhuollon ja erityistoimipisteiden sosiaalityössä (A-klinikka, kasvatus- ja perheneuvolat, mielenterveystoimisto, pakolaiskeskus, ..): kuntoutussosiaalityöntekijä, kuntoutusneuvoja, kuntoutussihteeri, pakolaiskuraattori, pakolaissihteeri, perheneuvoja/sosiaalityöntekijä, perheneuvonnan sosiaalityöntekijä, perheterapeutti, perhetyöntekijä, potilasasiamies, päihdetyöntekijä, sosiaalinhoitaja, terapeutti, vammaisasiainsihteeri
- erilaiset yhdistelmänimikkeet ja erityisnimikkeet: lastenvalvoja, erityissosiaalityöntekijä, konsultoiva sosiaalityöntekijä, nuorten oikeusavustaja, yhdyskuntatyöntekijä, sosiaalityöntekijä-lastenvalvoja, lastenvalvoja-virkaholhoaja, lastensuojelutyöntekijä, talousneuvoja.

Projektityöskentelyn yleistymisen näkyy myös sosiaalityöntekijöiden nimikkeissä. Projektityöntekijöiden nimikkeitä ovat muun muassa:

- Alvari-työntekijä, projektikoordinaattori, projektipäällikkö, projektisihteeri, projektityöntekijä, projektivastaava, projektisosiaalityöntekijä

710 sosiaalityön asiakastyötä tekevällä kuuluu työnkuvaan myös esimiestehtäviä. Tehtävänimikkeitä on useita:

- johtava sosiaalityöntekijä, johtava sosiaaliterapeutti, vastaava sosiaalityöntekijä, vastaava sosiaaliterapeutti, vastaava sosiaalityöntekijä-lastenvalvoja, vastaava sosiaalinhoitaja

Hallinnollisten esimiesten tehtäviin kuuluu myös sosiaalityön asiakastyötä. Nimikkeitä ovat:

- aluejohtaja, A-klinikan johtaja, aluesihteeri, apulaisjohtaja johtaja, kehitysvammahuollon esimies, lastenkodin johtaja, osastopäällikkö, osastosihteeri, sosiaaliaseman johtaja, sosiaalijohtaja ja vastaavat, sosiaalsihteeri ja vastaavat, toiminnanjohtaja, toimistonjohtaja, toimistopäällikkö, vanhustyönjohtaja, vanhainkodin johtaja, perhepäivähoidon ohjaaja, perheneuvolan johtaja, päihdehuollon johtaja.

Kyselylomakkeen saatekirjelmässä pyydettiin vastauksia kaikilta niiltä henkilöiltä, jotka tekevät sosiaalityön asiakastyötä. Arvio siitä, kuuluuko tehtävä tämän selvityksen piiriin oli työntekijän oma. Tästä johtuen vastauksia saatiin myös sellaisilta henkilöiltä, joiden tehtävänimikkeestä ei voi päätellä suoraan, että he tekevät sosiaalityötä. Nämä nimikkeet viittaavat lähinnä sosiaaliohjaajien ja sosiaalikasvattajien työhön. Henkilöiden oman käsityksen mukaan ja mahdollisesti myös kuntien päätösten perusteella he kuitenkin tekevät sosiaalityötä vaikka tehtävänimike ja henkilön koulutus ei aina vastaa sosiaalityölle asetettuja vaatimuksia. Näitä nimikkeitä aineistoissa olivat:

- avohuollon ohjaaja, avopalveluohjaaja, kotipalveluohjaaja, ohjaaja, sosiaaliohjaaja, sosiaalikasvattaja, vammaisten ohjaaja, vastaava ohjaaja,

Tehtävänimikkeiden suuri määrä osoittaa sosiaalityön laajan ja monimuotoisen tehtäväalueen. Samalla se osoittaa sen, että sosiaalityö ei ole vakiinnuttanut vielä paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tehtävänimikkeet kuten sosiaaliohjaaja, sosiaalikasvattaja tai avohuollon ohjaaja viittaavat aikaisempaan opistotason koulutukseen ja nykyiseen ammattikorkeakoulujen koulutukseen eivätkä sosiaalityöntekijän koulutukseen. Kuitenkin myös näillä nimikkeillä olevat henkilöt ovat vastanneet tähän sosiaalityöntekijöille suunnattuun kyselyyn. Tämä osoittaa sen, että sosiaalityön ammatinharjoittamiseen liittyvän lainsäädännön puute jättää epäselväksi sen kenelle sosiaalityön tehtävät kuuluvat ja millainen koulutus sosiaalityön tehtäviin edellytetään.

3.3. Työsuhteen muoto

Kunnalliset virat ja toimet perustetaan lähes poikkeuksessa vakituisiksi. Määräaikaisen viran perustaminen on yleensä poikkeus. Määräaikaisia sosiaalityöntekijän virkoja tai toimia on yhteensä lähes 400 (11 %).

Taulukko 6.

Sosiaalityöntekijöiden työsuhteiden jakautuminen vakituisiin ja määräaikaisiin

virka tai toimi vakituinen	3050	89 %
virka tai toimi määräaikainen	398	11 %
yhteensä	3441	100 %

Määräaikaisten ja lyhytaikaisten työsuhteiden määrä on työmarkkinoilla yleensä kasvanut. Asiaa selvitettiin sosiaalityöntekijöiltä kysymällä: ”Onko sinun työsuhteesi määräaikainen vai vakituinen?”. Määräaikaisten määrä lähes kaksinkertaistui verrattuna kysymykseen viran tai toimen määräaikaisuudesta. Sosiaalityöntekijöistä määräaikaisessa työsuhteessa oli 775 henkilöä (22 %) ja vakituisessa työsuhteessa 2668 henkilöä (78 %).

Tavallisten sijaisuuksien lisäksi muut, epämääräisemmät syyt viran määräaikaiselle täytölle ovat yleisiä. Virkaa ei ole haluttu täyttää pysyvästi esimerkiksi sen vuoksi, että on odotettu toimeentulokitehtävien siirtyvän Kansaneläkelaitoksen hoidettaviksi. Vaikka toistaiseksi on olemassa päätös, että tehtävät eivät siirry pois kunnista, on osa viroista edelleen täyttämättä tämän syyn vuoksi. Syynä määräaikaiselle täytölle on myös se, että kelpoisuusehdot täyttäviä hakijoita ei ole ollut. Kunnissa on myös melko runsaasti projektitöitä, joissa määräaikainen työsuhde on perusteltu.

Taulukko 7.

Sosiaalityöntekijöiden työsuhteen määräaikaisuuden peruste:

äitiyslomasijaisuus	190	25 %
vuorotteluvapaasijainen	39	5 %
työllisyysvaroin palkattu	5	0 %
muu syy	529	70 %
yhteensä	760	100 %

Sosiaalityöntekijöiden työsuhteen määräaikaisuuden perusteista 30 prosenttia on erilaisia sijaisuuksia. Työllisyysvaroin sosiaalityöntekijöitä on koko aineistoissa ainoastaan 5 henkilöä. Vuorotteluvapaan sijaisuutta hoitaa 39 sosiaalityöntekijää.

Sosiaalityöntekijät työskentelevät 93 prosenttisesti kokoaikaisessa työsuhteessa. Osa-aikaisesti työtä ilmoitti tekevänsä 223 sosiaalityöntekijää (7 %).

Osa-aikaisuuden perustetta tiedusteltiin tarkemmin osa-aikaisää koskevalla kysymyksellä. Osa-aikaisjärjestely on eräs työn jakamisen muoto, jolla kokoaikaisessa työsuhteessa oleva työntekijä voi lyhentää työaikaansa ja hänen tilallaan työskentelee työtön henkilö. Sosiaalityöntekijöistä osa-aikaisilla on 88 henkilöä. Kun osa-aikaisilla olevat vähennetään kaikista osa-aikaisista sosiaalityöntekijöistä, putoaa osa-aikaisten määrä 135:een, joka on vain 4 prosenttia kaikista sosiaalityöntekijöistä.

3.4. Osallistuminen täydennyskoulutukseen ja työnohjaukseen

Myös sosiaalityössä ammatillinen jatko- tai erikoistumiskoulutus on väylä, jolla ammattitaitoa syvennetään. Osaan viroista, kuten kasvatus- ja perheneuvoloiden virkoihin, edellytetäänkin ammatillista erikoistumiskoulutusta. Kasvavat haasteet mm. lastensuojelutyössä ovat lisänneet jatko- ja erikoistumiskoulutuksen tarvetta.

Sosiaalityöntekijöistä 57 prosenttia ilmoittaa, että heillä ei ole mitään jatko- tai erikoistumiskoulutusta. Erilaisia terapiakoulutuksia on hankkinut 14 prosenttia. Seuraavaksi eniten on työnohjaukseen koulutuksen saaneita, joita on 9 prosenttia. Kasvatus- ja perheneuvonnan koulutuksen saaneita on 8 prosenttia. Lastensuojelun erikoistumiskoulutuksen on saanut 77 (2 %) kyselyyn vastannutta sosiaalityöntekijää. Hallinnon koulutuksen käyneitä on 27 (0,5 %).

Sosiaalityön tehtävät ovat voimakkaan murroksen keskellä. Sosiaalityön tehtäväkentteen muutos edellyttää jatkuvaa työmenetelmien uudistamista. Työmenetelmien uudistamisessa täydennyskoulutus on ollut aina merkittävässä roolissa. Työnantajan tehtävänä onkin pitää huolta työntekijöiden ammattitaidon ajantasalla pitämisestä järjestämällä riittävästi täydennyskoulutusta.

Sosiaalityöntekijöiden kohdalla työnantajan velvollisuutta järjestää täydennyskoulutusta ei ole säädelty laintasolla enää vuoden 1993 jälkeen, jolloin kuntien täydennyskoulutusvelvoite poistettiin sosiaalihuoltolaista.

Täydennyskoulutukseen osallistumista vuonna 1997 kysyttiin siten, että pyydettiin kertomaan, kuinka usein henkilö on osallistunut eri mittaiseen täydennyskoulutukseen. Erikseen kysyttiin osallistumista lyhyeen, päivän parin mittaiseen täydennyskoulutukseen, viikon mittaiseen tai viikkoa pidempään täydennyskoulutukseen.

Taulukko 8.

Sosiaalityöntekijöiden osallistuminen päivän parin mittaiseen täydennyskoulutukseen:

ei kertaakaan	603	19%
1-2 kertaa	1324	41%
3-4 kertaa	767	24%
yli 4 kertaa	518	16%
yhteensä	3212	100%

Täydennyskoulutukseen osallistuminen painottui päivän parin mittaisiin koulutuksiin, joihin osallistui vuoden 1997 aikana 81 prosenttia vastaajista. Viikon mittaisiin koulutuksiin osallistui ainoastaan 6 prosenttia vastaajista ja pidempiin kuin viikon mittaisiin 8 prosenttia.

Sosiaalityön asiakkaiden ongelmien monimutkaistuminen ja asiakastilanteiden vaikeutuminen sekä työmäärän kasvu ovat lisänneet sosiaalityöntekijöiden työn henkistä kuormittavuutta. Työnohjauksella voidaan edistää ammatillista osaamista ja toisaalta ennaltaehkäistä työssä uupumista. Työnohjauksen järjestäminen on kuitenkin työnantajan harkinnassa. Työnohjauksen saamista voi rajoittaa taloudellisten resursien niukkuus, työnohjauspalvelujen huono saatavuus tai se, että työnantaja ei katso työnohjausta tarpeelliseksi.

Sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin mahdollisuuksia työnohjaukseen osallistumiseen vuonna 1997.

Taulukko 9.
Sosiaalityöntekijöiden mahdollisuus osallistua työnohjaukseen

säännöllisesti, aikataulun muk.	1526	46 %
tarpeen mukaan halutessa	724	22 %
ei lainkaan, vaikka tarve ilmenisi	1037	32 %
yhteensä	3289	100 %

Niillä sosiaalityöntekijöillä, joilla työnohjaus on järjestetty, työnohjausta tapahtuu yleensä kerran kuukaudessa (77 %). Joka toinen kuukausi työnohjaus on 13 prosentilla ja 10 prosentilla 3-4-kertaa kuukaudessa.

Työnohjausmahdollisuutta ei vastauksien perusteella ole kolmasosalla sosiaalityöntekijöistä. Lukumääräisesti työnohjauksesta jää paitsi yli 1 000 sosiaalityöntekijää. Sosiaalityön asiakastyön vaikeutumisen ja työpaineiden kasvun taustaa vasten työnohjauksen puutteita voidaan pitää merkittävänä.

4. SOSIAALITYÖ KUNTIEN SOSIAALITOIMISTOISSA

4.1. Aluevastuista vai eriytynyttä sosiaalityötä

Sosiaalitoimistojen sosiaalityön organisointi poikkeaa eri kunnissa. Kuluneella vuosikymmenellä on monessa kunnassa siirrytty niin sanottuun aluevastuiseen sosiaalityöhön. Aluevastuisen sosiaalityön lisäksi sosiaalityötä tehdään eriytyneesti, joilloin sosiaalityön asiakasryhmän mukaan tehdään oman erikoisalan sosiaalityötä. Lisäksi näiden kahden ääripään väliin asettuvat ne mallit, joissa aluevastuisen sosiaalityön lisäksi sosiaalityöntekijällä on oma erityisalueensa.

Taulukko 10.
Sosiaalitoimistojen sosiaalityön organisointimallit

	N	%
Aluevastuista, kokonaisvaltaista työtä	438	44
Aluevastuista, eriytynyttä työtä	237	24
Eriytynyttä työtä	315	32
Yhteensä	990	100
Tieto puuttuu	941	

Kommentti [M3]: Lisäsin tähän taulukon organisointimalleista siltä varalta että Tero ei sitä tee.

Olipa kyse aluevastuisesta työtavasta, jonka lisäksi sosiaalityöntekijä hoitaa jotakin eriytynyttä tehtäväkokonaisuutta tai kokonaan eriytyneestä sosiaalityön organisointitavasta, toimeentulokityö hallitsee selvästi. Vastaajia pyydettiin nimeämään kolme tärkeintä asiakasryhmää ja tehtäväaluetta. Seuraavassa taulukossa on esitetty vastaukset suuruusjärjestyksessä:

Taulukko 11.
Aluevastuista ja eriytynyttä sosiaalityötä hoitavien sosiaalityöntekijöiden tärkeimmät tehtäväalueet

Aluevastuista sosiaalityötä tekevien kolme tärkeintä toimialuetta

	1. tärkein työalue	2. tärkein työalue	3. tärkein työalue	yhteensä mainintoja
toimeentulotuki	421	126	50	597
lastensuojelu	193	254	75	522
päihdetyö	36	88	178	302
vammaiset, kehitysvammaiset	58	38	42	138
muut tehtävät	54	44	39	137
lastenvalvojan tehtävät	64	36	24	124
oppilashuolto	25	23	36	84
mielenterveystyö	8	8	58	74
vanhustyö	28	12	13	53
kasvatus- ja perheneuvonta	10	4	22	36
terveydenhuollon sosiaalityö	2	0	3	5

Eriytyntä sosiaalityötä tekevien kolme tärkeintä toimialuetta

toimeentulotuki	235	63	52	350
lastensuojelu	169	81	56	306
päihdetyö	16	96	70	182
vammaiset, kehitysvammaiset	67	50	18	135
muut tehtävät	57	30	36	123
vanhustyö	56	32	12	100
mielenterveystyö	9	22	48	79
lastenvalvojan tehtävät	35	27	15	77
oppilashuolto	10	8	11	29
kasvatus- ja perhe- neuvonta	6	6	10	22
terveydenhuollon sosiaalityö	0	6	4	10

Toimeentulotukitehtävät, lastensuojelu ja päihdetyö muodostavat tärkeimmät tehtäväkokonaisuudet sekä aluevastuista että eriytyntä työn organisointitapaa noudattavissa sosiaalitoimistoissa. Kiinnostavaa on, että eriytyntäkin organisointitapaa noudattavissa sosiaalitoimistoissa toimeentulotukitehtäviin erikoistuminen näyttää olevan jonkin verran yleisempää kuin esimerkiksi lastensuojeluun tai päihdetyöhön erikoistuminen.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten suuri osuus heidän työajastaan kuluu toimeentulotukitehtävien hoitamiseen.

Taulukko 12.
Toimeentulotukitehtäviin kuluvan työajan prosenttiosuus

	N	%
-10 %	298	22
11-20 %	227	16
21-30 %	212	15
31-40 %	137	10
41-50 %	153	11
51-60 %	135	10
61-70 %	112	8
71-80 %	66	5
81-90 %	27	2
91-100 %	9	1
yhteensä	1376	100

Pelkästään toimeentulotukea tarvitsevien asiakkaiden kanssa kuluva työaika oli keskimäärin 26 prosenttia kokotyöajasta, ja myös muuta apua tarvitsee keskimäärin 34 prosenttia asiakkaista.

4.2. Koulutus ja kelpoisuus

Kysymys sosiaalityöntekijöiden koulutuksesta ja kelpoisuudesta on ollut yksi tämän selvityksen toteuttamiseen johtaneita syitä. Sosiaalityöntekijäkunnan koulutus on aina ollut hyvin vaihtelevaa. Erilaiset sosiaali- ja terveysalan henkilöstöstä kerättävät tilastot eivät ole välttämättä sisältäneet tarkkaa tietoa sosiaalityöntekijöiden koulutuksesta.

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (21.8.1992/804) mukaan

“Kelpoisuusehtona sosiaalityöntekijän tehtävään on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus, taikka sosiaalihuoltajan tutkinto. Sosiaalihuoltajan tutkintoon rinnastetaan vastaava Svenska social- och kommunalhögskolan -nimisessä Helsingin yliopiston yksikössä suoritettu tutkinto” (2 §)

Saman asetuksen 7 §:n mukaan

“Jos sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävään ei saada henkilöä, jolla on säädetty kelpoisuus, tehtävään voidaan ottaa enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan henkilö, jolla on riittäväksi katsottava koulutus ja mikäli mahdollista käytännön kokemusta kyseessä olevasta tehtävästä.”

Kelpoisuus sosiaalityöntekijän tehtäviin voidaan saada myös ennen vuotta 1992 korkeakoulussa järjestetyllä pätevyitysmiskoulutuksella. Pätevyitysmiskoulutus on tarkoitettu korkeakoulututkinnon suorittaneille, joiden tutkintoon sisältyy riittäväksi katsottu määrä sosiaalityön opintoja. Siirtymäsäännöksen nojalla myös vuonna 1981 diakoniatutkintoa opiskelleilla on ollut tietyin edellytyksin oikeus osallistua pätevyitysmiskoulutukseen.

Seuraavassa tarkastellaan sosiaalitoimistoissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden koulutusta rinnastaen tulokset kaikkiin vastaajiin (tässä ryhmässä on sosiaalityöntekijöiden lisäksi mukana myös heidän esimiehiään ja joitakin toimistotyöntekijöitä).⁶

Sosiaalityöntekijöiden koulutusta selvitettiin kysymällä ammatillista perustutkintoa, tutkinnon pääainetta, oppilaitosta ja tutkinnon suorittamisvuotta. Mikäli vas-

⁶ Sosiaalitoimistoissa työskenteleviksi sosiaalityöntekijäksi on luettu kaikki ne vastaajat, jotka ilmoittivat työnantajakseen kunnan tai kuntayhtymän ja työpaikakseen sosiaalitoimiston tai vastaavan. Heitä oli kaikkiaan 1931 henkeä. --- Tähän joukkoon tulee näin luetuksi mukaan sosiaalityöntekijöiden, johtavien sosiaalityöntekijöiden ja heidän välittömien esimiestensä ohella myös yksi kunnanjohtaja, yksi kunnansihteeri, viisi kanslistia ja kolme apulaiskanslistia, jotka kaikki hoitavat sosiaalityön tehtäviä.

taaja oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, häneltä kysyttiin lisäksi, sisältyikö koulutukseen ”riittävä sosiaalityön koulutus” ja jos ei sisältynyt, olisiko vastaaja saanut kelpoisuuden sosiaalihuoltolain 67 § määritellyin siirtymäsäännöksin. Lopuksi avoimella kysymyksellä tiedusteltiin muilla mahdollisilla tavoilla saavutettua kelpoisuutta.

Sosiaalityöntekijöiden koulutustausta on edelleen varsin kirjava. Suhteellisesti suurin ryhmä on ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet. Heitä on sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöissä noin 40 prosenttia, ja kaikissa koulutusta koskevan kysymykseen vastanneissa noin 35 prosenttia.

Taulukko 13.
Sosiaalityöntekijöiden ammatillinen perustutkinto (N= 3658)

	sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijät	%	kaikki	%
lisansiaatti tai tohtori	2	0	7	0
ylempi korkeakoulututk.	805	40	1277	35
alempi korkeakoulututk.	652	33	1337	37
sosiaalialan amk-tutkinto	12	1	30	1
opistotutkinto	262	13	565	15
muu	107	5	225	6
ei perustutkintoa	151	8	217	6
yhteensä	1991	100	3658	100

Yliopistollisen korkeakoulututkinnon suorittaneita oli yhteensä 73 prosenttia kunnallisissa sosiaalitoimistoissa työskentelevistä vastaajista, ja 72 prosenttia kaikista vastaajista. Ammattikorkeakouluissa korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä on vähäinen; amk-tutkinnon suorittaneet eivät ole kelpoisia sosiaalityöntekijän virkaan.

Kelpoisuusasetus määrittelee sosiaalityöntekijöiden pätevyyden riippuvaksi tutkintoon sisältyvästä tai sen lisäksi hankitusta riittävästä sosiaalityön koulutuksesta. Siitä, millaisia opintoja on pidettävä ”riittävässä sosiaalityön koulutuksena” ei ole olemassa virallista normia. Yleisenä tulkintaohjeena on edelleen pidetty Sosiaalihuollon yleiskirjetta A2/1986, jonka mukaan sosiaalityöntekijän virkaan soveltuvina ylempinä korkeakoulututkintoina pidetään eräin edellytyksin Helsingin, Jyväskylän, Tampereen, Kuopion ja Lapin yliopistoissa suoritettuja yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden kandidaatin tai maisterin tutkintoja sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön koulutusohjelmissa, joissa erityisesti sosiaalityön koulutuksen osuus on ollut vähintään 20 opintoviikon mittaista. Nykyään sosiaalityön koulutusta annetaan myös Joensuun ja Turun yliopistoissa.

Taulukko 14. Tutkintojen nimikkeet

	sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijät		kaikki vastanneet	
	N	%	N	%
YTK, VTK, YTM, VTM ⁷	678	41	1063	35
kasv.kand. tai maist.	57	3	109	4
muu ylempi korkeakoulututk.	53	3	74	2
sosiaalihuoltajatutkinto/socionom	417	25	897	30
hum.kand.	50	3	86	3
sosiaalihoitaja	2	0	63	2
sairaanhoitaja	2	0	21	1
diakoni	72	4	174	6
amk-tutkinnot	12	1	21	1
sosiaaliopettaja/kasvattaja	85	5	151	5
yhteiskunnallinen tutkinto	83	5	137	5
nuorisotyön tutkinto	19	1	40	1
lastentarhanopettaja	10	1	10	0
merkonomi tai merkantti	25	2	28	1
muut	74	5	161	5
yhteensä	1639	100	3035	100

Kunnallisissa sosiaalitoimistoissa työskentelevät vastaajat ovat kaikkia vastanneita jonkin verran useammin suorittaneet ylempään korkeakoulututkinnon. Kun tähän kysymykseen vastanneista sosiaalitoimistoissa työskentelevistä ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneita oli 47 prosenttia, oli vastaava osuus kaikkien vastanneiden kesken 41 prosenttia. Sosiaalihuoltajatutkinnon kohdalla tilanne on päinvastainen: sosiaalihuoltajatutkinnon suorittaneiden osuus on suurempi kaikkien vastanneiden joukossa (30 %) kuin sosiaalitoimistoissa työskentelevien joukossa (25 %).

Ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneilta kysyttiin erikseen pääainetta.

⁷ Kuusi vastaajaa on ilmoittanut suorittaneensa kandidaattitutkinnon ja toisaalta vastannut kysymykseen 13, että heillä on vain alempi korkeakoulututkinto. Koska tutkinnon suorittamisvuosi on kaikilla kuudella 1994 tai sitä tuorempi, on kyse alemmista tutkinnoista.

Taulukko 15. Mikä oli ammatillisen tutkintosi pääaine
(ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet)

	Sosiaalitoim.		Kaikki	
	N	%	N	%
sosiaalityö	67	9	96	8
sosiaali- tai yht.kuntapolitiikka	457	58	741	59
sosiologia	60	8	96	8
kasvatustiede tai aikuiskasvatus	69	9	127	10
psykologia	11	1	18	1
sosiaalipsykologia	32	4	52	4
erityispedagogiikka	11	1	24	2
muut	79	10	102	8
Yhteensä vastanneita	786	100	1256	100

Sosiaalityö pääaineena valmistuneiden määrä on vähäinen, mutta ei kerro sosiaalityötä syventävien opintojen tasolle opiskelleiden todellista määrää. Sosiaalityö pääaineena on voinut valmistua vuodesta 1994 lähtien Tampereen, Kuopion ja Lapin yliopistoista. Muissa yliopistollisissa koulutusyksiköissä sekä em. yliopistoissa ennen vuotta 1994 sosiaalityötä opiskelleiden tutkinnoissa sosiaalityö on sosiaali- tai yhteiskuntapolitiikan suuntautumisvaihtoehtona.

KELPOISUUDEN OMAAVIEN SUHTEELLINEN OSUUS SOSIAALITYÖN- TEKIJÖISTÄ

Kunnallisen sosiaalityön tehtäviin edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus, tai Tampereen yliopistossa suoritettua sosiaalihuoltajatutkintoa tai ruotsinkielistä, Svenska Social- och Kommunal högskolanissa suoritettua socionom-tutkintoa, jotka molemmat ovat alempia korkeakoulututkintoja.

807 (42 %) kunnissa toimivista sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä oli suorittanut ylempään korkeakoulututkinnon. Heistä 603 ilmoitti, että suoritettuun ylempään korkeakoulututkintoon sisältyi riittävä sosiaalityön koulutus. Sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä (yht. 1 931) tämä on n. 31 prosentin osuus.⁸

⁸ Kelpoisuuden omaavien sosiaalityöntekijöiden suhteellinen osuus voidaan laskea tästä aineistosta monella tavalla. Tässä on valittu koulutusta koskevien kysymysten perusjoukoksi ne vastaajat, jotka ilmoittivat työnantajakseen kunnan ja työpaikakseen sosiaalitoimiston tai vastaavan. Heitä oli 1 931 henkeä.

Taulukko 16.
Ylempään korkeakoulututkintoon sisältyvä riittävä sosiaalityön koulutus
(804/92 asetuksen 2 § 1 mom)

	sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijät		kaikki	
	N	%	N	%
kyllä	603	78	976	79
ei	167	22	244	20
eos	4	1	12	1
N=	774	100	1233	100

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista valtaosa on siis sisällyttänyt opintoihinsa riittävän sosiaalityön koulutuksen. (Yliopistokohtaisesti riittävien sosiaalityön opintojen sisältö ja laajuus vaihtelee huomattavasti; siihen ei tässä nyt puututa).

Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita oli sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä 652 kappaletta. Heistä koulutuksensa perusteella pätevyys sosiaalityön tehtäviin on myös sosiaalihoitajatutkinnon ja vastaavan ruotsinkielisen tutkinnon suorittaneilla. Sosiaalihoitajatutkinnon tai socionom-tutkinnon suorittaneita oli yhteensä 417 henkeä, mikä tekee 22 prosenttia sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä. Yhteensä siis 53 prosenttia sosiaalitoimistoissa toimivista työntekijöistä oli perustutkintonsa perusteella kelpoinen sosiaalityön tehtäviin.

Kelpoisuus sosiaalityön tehtäviin voidaan vallitsevan lainsäädännön mukaan saavuttaa myös muuten kuin alan ammattitutkinnoilla. Kelpoisuuden on voinut saada sosiaalihoitolaain (710/82) 67 §:n mukaan siirtymäsäännösten perusteella. Sosiaalilautakunnan alaisessa sosiaalityöntekijän virassa 1.1.1981 toiminut henkilö on koulutuksesta riippumatta kelpoinen sosiaalityöntekijäksi. 230 sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijää sekä 419 koko aineistosta vastasi saaneensa pätevyuden näin.

Kelpoisuuden on voinut saada myös pätevyitysmiskoulutuksella. Pätevyitysmiskursit ja väliaikaiskoulutus on tuonut pätevyuden 162 sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijälle. Kaikkiaan pätevyitysmiskoulutuksen suorittaneita sosiaalityöntekijöitä oli 286 henkeä. Sosiaalityön kelpoisuuden on voinut saavuttaa myös erivapaudella, jonka sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, opetusministeriö tai valtioneuvosto on erityisistä syistä voinut myöntää. Näin kelpoisuuden on saanut 30 sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijää, ja kaikista vastanneista 44 henkeä. Yhteensä siis 422 sosiaalitoimistojen työntekijää oli saanut kelpoisuuden pätevyitysmiskoulutuksella, erivapaudella tai siirtymäsäännöksillä. Tämä on 22 prosenttia kaikista sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä⁹.

Kommentti [M4]: Tässä oli 227 ja 416; löysin kolme lisää

Kommentti [M5]: Tässä siirtymäsäännöksin, päätökoulutuksella muutama lisää. Lisäsin erivapaudet

⁹ Lomakkeessa ei kysytty erikseen pätevyitysmis- tai väliaikaiskoulutuksen suorittamista. Tiedot on saatu laskemalla sekä kysymykseen 13 että kysymykseen 20 vastanneiden vastauksista pätevyitysmiskoulutuksen suorittaneet.

Kun laskemme yhteen edellä mainitut ylemmän korkeakoulututkinnon ja riittävän sosiaalityön opinnot suorittaneet sekä sosiaalihuoltajat, voimme esittää arvion koulutuksen perusteella pätevien sosiaalityöntekijöiden osuudesta. Seuraavassa on useista kysymyksistä yhdistellen koottu arvio pätevien sosiaalityöntekijöiden suhteellisesta osuudesta sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä.

Taulukko 17.

Kelpoisuusehdot täyttävien ja epäpätevien sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöiden osuudet

	N	%
Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet, joilla riittävät sosiaalityön opinnot	603	31
Sosiaalihuoltajatutkinnon tai vast. ruotsinkielisen tutkinnon suorittaneet	417	22
Pätevytymiskoulutuksen suorittaneet	162	8
Siirtymäsäännöksen nojalla kelpoiset	230	12
Erivapauden saaneet	30	
---Kelpoisuusehdot täyttäviä yht.	1442	75
Muu koulutus tai ei tutkintoa	489	25
Sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöitä	1931	100

Sosiaalityöntekijöiden liiton jäsenrekisterin antamien tietojen perusteella liiton jäsenkunnan kunnallisissa sosiaalitoimistoissa työskentelevistä jäsenistä kelpoisuusehdot täyttäviä on noin 70 prosenttia; tässä tutkimuksessa siis 75 prosenttia. Sosiaalitoimistoissa työskentelevistä Sosiaalityöntekijöiden liiton jäsenistä 32 prosenttia on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus; tässä tutkimuksessa 31 prosenttia. Selvin ero Sosiaalityöntekijöiden Liiton jäsenrekisterin tietoihin on sosiaalihuoltajatutkinnon suorittaneiden kohdalla, joita Sosiaalityöntekijöiden liiton jäsenistössä on 28 prosenttia, kun tässä tutkimuksessa sosiaalihuoltajien osuus jää 22 prosenttiin.

Neljännes sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä oli siis vailla kelpoisuutta. Epäpätevissä sosiaalityöntekijöissä on hivenen enemmän miehiä kuin koko vastaajien joukossa (13 %, kaikista vastanneista 11 %). 73 % epäpätevistä oli kunnan palveluksessa (kaikista vastanneista 74%). Keski-ikä oli 41 vuotta, ja työkokemusta sosiaalityön tehtävistä heillä oli keskimäärin n. 11 vuotta. Ylempi korkeakoulututkinto oli 14 %, alempi korkeakoulututkinto 23 %, ja opistotutkinto 33 %:lla epäpätevistä sosiaalitoimistoissa työskentelevistä. 17 % oli vailla tutkintoa.

Kommentti [M6]:

Sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä vain hivenen useampi on siis peruskoulutuksena puolesta pätevä kuin epäpätevä. Eri tavalla kelpoisten sosiaalityöntekijöiden määrä kuitenkin nousee 75 prosenttiin. Huolimatta siitä, että kunnallisen sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi on vuodesta 1982 edellytetty ylempää korkeakoulututkintoa, ei koulutuksensa puolesta kelpoisten sosiaalityöntekijöiden suhteellinen osuus ole kohonnut korkeammaksi.

5. SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN MIELIPITEITÄ ASEMASTAA, TEHTÄVISTÄ JA TULEVAISUUDESTA

Seuraavassa esitellään joitakin poimintoja sosiaalityöntekijöiden vastauksesta kysymykseen, johon toivottiin vapaamuotoisia näkökohtia, joilla vastaajat katsoivat olevan merkitystä sosiaalityöntekijöiden tehtävien tai aseman kannalta.

Vapaamuotoisia vastauksia tuli erittäin runsaasti. Noin 1600 lomakkeessa oli esitetty mielipiteitä sosiaalityöntekijöiden asemasta. Osa vastauksista oli pitkiä ja perusteellisia: vaikka lomakkeessa oli varattu vastaamiselle vain muutaman rivin mittainen tila, oli vastauksia usein jatkettu paperin kääntöpuolelle, ja usein myös erilliselle paperille.

Vastausten suuri määrä mahdollistaa tässä ainoastaan vain hyvin yleisellä tasolla liikkuvan tarkastelun.

Yleisvaikutelma

Vapaamuotoisia vastauksia sosiaalityön ja sosiaalityöntekijöiden tilanteesta leimaa pettymys ja turhautuminen sosiaalityöntekijöiden huonoon yhteiskunnalliseen arvostukseen, palkkaan sekä siihen, että työtaakan kasvaminen ja asiakkaiden ongelmien vaikeutuminen ei ole näkynyt palkassa tai sosiaalityön yleisessä arvostuksessa --- pikemminkin on käynyt päinvastoin. Sadat vastaukset muodostavat yhdessä hätähuudon suomalaisen sosiaalityön tilanteesta. Yleisenä tuntumana voi sanoa, että erityisesti kunnallinen sosiaalityö Suomessa on tilanteessa, jolle on tehtävä nopeasti jotakin.

Sosiaalityöntekijät kokevat yhteiskunnallisen ilmapiirin muuttuneen huono-osaisten asiakkaiden -- ja sosiaalityön yhteiskunnallisen arvostuksen -- kannalta huonompaan suuntaan.

"Kovat arvot yhteiskunnassa vahvistuvat, pehmeät heikkenevät. Pian kivet huutavat, ellei tilanne muutu."

Samalla kun yhteiskunnallinen ilmapiiri on muuttunut, on myös suhtautuminen sosiaalityöhön muuttunut kielteisempään suuntaan. Hyvin yleinen näkemys on, että "suuri yleisö" ei tiedä, millaista sosiaalityöntekijöiden työ on, ja toisaalta sosiaalityöstä on erittäin runsaasti väärää käsityksiä.

"Yleinen mielipide sosiaalityöstä: tuhlaavat verovaroja jakamalla niitä juopuille, laiskoille ja ulkomaalaisille; käyttävät ihmisten tekemisiä; haluavat vain pahaa ihmisille."

Monia sosiaalityöntekijöitä loukkaa se, että heidän epäillään tekevän tahallaan kiusaa/pahaa ihmisille. Uhratuvuutta ei todellakaan näytetä palkitsevan, ajattelevat sosiaalityöntekijät.

Kylmenevään yhteiskunnalliseen ilmapiiriin liittyy tiedotusvälineiden kielteiseksi koettu kirjoittelu. On vaikea sanoa, liittyvätkö nämä toisiinsa, mutta ainakin ne esiintyvät samanaikaisesti.

"Julkinen sana voisi katsoa kriittisemmin mitä esittää. Miksi sosiaalityö tuodaan yleensä vain kielteisessä sävyssä esiin. Kaikki positiivinen on alan ammattilehdissä joita ns. suuri yleisö ei näe."

"Tiedotusvälineet luovat koko ajan negat. kuvaa sos.työstä."

Eriyisiä mainintoja kielteisen sosiaalityökuvan tuottamisesta saivat useissa vastauksissa Hannu Karpon ajankohtaisohjelmat, Helsingin Sanomat sekä eräät radio-ohjelmat.

Joissakin vastauksissa pohdiskeltiin sosiaalityöna asemaa suhteessa asiakkaiden / palvelujen käyttäjien muuttuneeseen tilanteeseen. Sosiaalityöntekijöiden nähdään olevan ainoa asiakkaiden puolta pitävä taho:

"Samalla kun kahtiajako yhteiskunnassa on voimistunut, myös työ on tullut raskaammaksi. Itse olen kokenut säästöpainet todella raskaana."

"Tietylle väestönosalle tämä yhteiskunta on liian monimutkainen. Vain sosiaalityön avulla jonkinsuuntainen yhteiskuntarauha voidaan säilyttää"

Arvostuksen puutetta koetaan sekä yleisön, päättäjien, että myös naapuriammattien taholta.

"Terveystieteiden sosiaalityöntekijänä olen saanut kuulla esim. avoimuuden terveydenhoitopuolelta työni tarpeettomuuden (avoimuuden ylihoitaja ym.)"

Näyttää siltä, ettei arvostuksen puutteen syitä oikeastaan analysoida. Arvostuksen puute vaikuttaa luonnonvoimalta, johon on vaikea vaikuttaa. Taustalta löytyy "suuren yleisön" tietämättömyys sosiaalityön todellisista tehtävistä ja toimintatavoista, joka on korjattavissa "oikeasta" sosiaalityöstä tiedottamalla. Vaihtoehtoisia selityksiä (esim. työn heikko vaikuttavuus tai alhainen laatu) ei juuri pohdita. Toiset vastaajista katsoivat yleisen alan arvostuksen saavuttamisen edellyttävän, että myös sosiaalityöntekijät itse alkavat arvostamaan omaa työtään ja ammattiaan.

Palkkaus

Hyvin monissa vapaamuotoisissa vastauksissa kiinnitettiin huomiota palkkaukseen. Sosiaalityöntekijöiden palkkausta pidettiin kehnona, erityisesti suhteessa työn vaativuuteen ja raskauteen, edellytettynä pitkään akateemiseen koulutukseen, ja

joissakin vastauksissa viitattiin myös työn ajoittaiseen vaarallisuuteen. Jos esille pitää nostaa vain yksi sosiaalityön asemaa määrittelevä piirre suomalaisten sosiaalityöntekijöiden mielestä, on silloin kyse juuri palkkataso, joka koetaan äärimmäisen epäoikeudenmukaisena.

Usein sitä verrattiin terveydenhuoltoalan ammattien palkkoihin sekä opettajien palkkaukseen.

"Jos lääkärin kampanjaan vertaa, niin kyllä monet sosiaalityöntekijätkin tekevät pitkiä päiviä ..."

"Alan palkkaus on jäämässä esim. opistotasoisien sairaanhoitoalan ja pian kouluasteisen lähihoitaja-alan (kun huomioidaan heille erilliskorvaukset) jalkoihin"

Lääkärien, psykologien ja opettajien sijasta vertailukohtat löytyvät sinikaulusammateista, joissa akateemista koulutusta ei tarvita.

"Omaa palkkaa ei tarvitse verrata kuin esim. maatalomittajien/alkon myyjien palkkaan niin on jo oma itsearvostuskin vaarassa."

Ammattiliiton kykyyn hoitaa palkka-asiaa ei välttämättä uskottu:

"toivoisin, että löytyisi joku taho, joka hoitaisi sosiaalityöntekijöiden palkkauksen sille kuuluvalla tasolla. Ammattiliitto ei sitä tee!"

Eriyistä katkeruutta herättää se, että oma työnantaja (tavallisesti kunta) ei käytä edes olemassaolevia mahdollisuuksia kohentaa sosiaalityöntekijöiden palkkaa, vaan palkkauksessa noudatetaan alinta mahdollista tasoa.

"Olisi erittäin tärkeää, että kunnassa arvostettaisiin kunnan johdon taholta sosiaalityötä, joka tarkoittaa että palkka olisi paineisiin nähden vähintään ainakin maan keskitasoa (meillä alarajalla). Kunnan henkilöstöpolitiikka on sitä, että paikkakuntaa voi vaihtaa, jos haluaa alarajaa isompaa palkkaa."

Yleisenä kantana on, että koulutusta ei huomioida sosiaalityöntekijöiden palkassa riittävästi. Useissa vastauksissa kiinnitettiin huomiota siihen, että sosiaalityöntekijä-ammattin arvostus ei ole oikeassa suhteessa pitkään ja vaativaan yliopistolliseen koulutukseen. Pettymys ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen sosiaalitoimistojen sosiaalityön todellisuuteen näkyy monissa vastauksissa.

"Kannattaako todella opiskella 5 vuotta, tehdä gradu ja saada 8 tonnia kuussa ? "

"Vastavalmistuneen energia häipyy aika nopeasti kun huomaa sosiaalityön raskaan puolen."

Toisaalta ainakin yksi vastaaja arvosteli myös sosiaalityöntekijäkoulutuksen puuttuvaa arvostusta.

"Sosiaalityöntekijän koulutusta tieteellisenä yliopistotason koulutuksena ei osata arvostaa eikä tätä asiaa tuoda tarpeeksi esille.
"sosiaalialan koulutustaso laatu huolestuttaa"

Täydellistä yksimielisyyttä koulutuksen merkityksestä ei kuitenkaan vastaajien kesken ole (eikä se ole ihmeäkään, kun ottaa huomioon, miten vaihteleva koulutus vastaajilla on).

"epäpäteviä on edelleen liiaksi töissä"

"Sosiaalijohtajalla ei ole sosiaalityön yliopistotasosta tutkintoa, mikä näkyy alistumisena ja haparointina juuri suunnittelua vaativissa tehtävissä."

"Merkanttikin saa käyttää sosiaalityöntekijänimikettä mutta harvoin sosiaalityöntekijä saa käyttää kanslisti-nimikettä vaikka taidot tunnustusti siihen vakanssiin kunnassa riittäisivät."

"Viime vuosina sos.tt:n koulutuksesta epäselvyyttä, monilla käsitys, (että) sosiaaliohjaajat ovat sosiaalityöntekijöitä"

"Koulutus sosiaalipuolella liian kirjava, enemmän huomiota siihen, että olisi päteviä työntekijöitä. Pienessä maalaiskunnassa tilanne huono."

Oli myös niitä, joiden mielestä pätevyysvaatimukset ovat liian tiukat. "Ei-muodollisesti pätevä" diakoni esim. katsoo että

"Kenttätöyskentelyssä sostt:n pätevyysvaatimuksissa tulisi olla joustavuutta."

Toinen diakoni (määräaikaisessa työsuhteessa):

"Pätevyysvaatimus liian kapea-alainen, moni ei pätevä mutta tehtävään hyvin sopiva jää ilman virkaa."

Myös kokemuksella nähdään olevan merkitystä. Seuraavassa vastauksessa arvosteltiin tehtyä kyselyä koulutuksen merkityksen yliarvostamisesta:

"Eipä kysytty, minkä painoarvon saa kokemuksen kautta eikä vanhojen opintojen 'painoarvoa' tässä ja nyt. Niillä tiedoillahan ei enää tee mitään."

“Hill Street Blues”

Sosiaalityön arki erityisesti sosiaalitoimistoissa vaikuttaa raskaalta. Monissa vastauksissa korostettiin työtilanteen vaikeutuneen 1990-luvun kuluessa ilman, että resursseja työn tekemiseen olisi lisätty. Kokonaan negatiivinen ja toivoton kuva sosiaalityön tilanteesta ei toki ole. Näyttää siltä, että terveydenhuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden keskuudessa on enemmänkin tuntuja siitä, että työtä arvostetaan, ja voimavaroja työn kehittämiseenkin löytyy enemmän kuin sosiaalitoimistojen sosiaalityöstä. --Myös koulun sosiaalityöntekijöistä monet kertoivat työn arvostuksen nousseen viime vuosina:

“Koulun sos.työn arvostus noussut huomasti. Koulukuraattoria pidetään tärkeänä.”

Terveydenhuollon sosiaalityössä toimivilla saattaa olla kokemusta myös sosiaalitoimen puolelta, kuten esimerkiksi tällä vastaajalla:

"Mielestäni sosiaalitoimiston sosiaalityö oli "Hill Street Blues" jota ei normaali järjellä ehkä kestä kuin 10 v -- sitten tauko -- vaatii hyvän työnohjauksen."

Siirtyminen sosiaalitoimesta terveydenhuollon sosiaalityöhön tuntui helpotukselta ja työn mielekkyys kasvoi selvästi. Toisaalta monissa terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden vastauksissa tunnettiin huolta siitä, että sosiaalityön roolia ja merkitystä erityisesti sairaaloiden toiminnassa ei tunneta riittävästi. Sosiaalityöntekijät myös kertovat terveydenhuollon sosiaalityön virkojen lakkauttamisista tai niiden täyttämistä terveydenhuollon koulutuksen saaneilla henkilöillä.

“Hill Street Bluesia” sosiaalitoimistojen sosiaalityö muistuttaa myös siten, että ainakin jotkut vastaajista kokevat työn vaaralliseksi: väkivaltaiset / uhkaavat asiakkaat lisäävät tunnetta työn raskaudesta.

Asiakasmäärien kasvusta viime vuosina kirjoittavat hyvin monet.

“Laatu kärsii, työtehtäviä liikaa.”

“Työmäärä viime vuosien aikana lisääntynyt valtavasti, työntekijämäärä ei.”

“Henkisesti raskasta, mutta antoisaa työtä. Teet niin tai näin arvostelijoita riittää.”

Ei siis ihme, että vastauksissa näkyi väsymistä:

“Sos.tt:n uupumus on otettava vakavasti! Työntekijöitä lisättävä tai tehtäviä vähennettävä.”

"Asiakkaiden turhautuminen lisääntynyt. Työntekijöiden jaksaminen koetuksella. Onko voimavaroja työn kehittämiseen."

"että rivityöntekijöiden ei tarvitsisi enää yli 50-vuotiaana osallistua erilaisiin tutkimus- ja kehittämissuhteisiin vaan saisi keskittyä potilastyöhön kun sekin vaatii ihan tarpeeksi voimia."

Työpaineet johtavat ylityöihin, josta ei saada taloudellista korvausta:

"Teen jatkuvasti ylityötä (palkatta 5-10 h/vko, eikä aika riitä sittenkään."

"Liian pieni palkka, liikaa ylityötä, joita ei korvata, me hullut, kiltit teemme ne."

Monet kirjoittavat, että ylityötä ei voi myöskään ottaa vapaa-aikana, koska silloin työt jäävät tekemättä. Usealla kirjoittajalla on kokemusta ylityö - vapaa -kierteestä, jossa ensin tehdään ylityötä kiireellisten asioiden hoitamiseksi, sitten saadaan siitä vapaata, jonka jälkeen on taas tehtävä ylityötä, jotta asiakkaiden asiat tulevat hoidetuiksi. Sijaisia ei saada, erityisesti pienissä kunnissa.

Rutiinit painavat ja estävät työn kehittämistä. Tämän vuoksi monissa vastauksissa haluttiin siirtää toimeentulotuki KELE:lle tai muuten vapauttaa sosiaalityöntekijöitä sellaiseen työhön, johon heidät on koulutettu.

"Norminmukainen tt-tuen käsittely olisi ehdottomasti saatava pois sos.tt:ltä."

"Omassa toimessani joudun suorittamaan monia tehtäviä joilla ei ole mitään tekemistä ammatillisen sosiaalityön kanssa. "

"Sosiaalityöhön ei jää tarpeeksi aikaa, koska toimeentulotukiasiat vievät suurimman osan työajasta. Aika ei tahdo riittää täysipainoiseen lastensuojeluun, avohuollon tukitoimien kehittämiseen ja parantamiseen. KELE:lta siirtyneet toimeentulotukiasiakkaat vielä entisestään ovat lisänneet työkiireitä ja -paineita.

Uhkakuvia

Joissakin vastauksissa nähdään sosiaalityön olevan katoamassa kokonaan. Kysymys voi olla resurssien leikkauksista. Pahimmillaan "sosiaalityön alasajo" merkitsee ammatillisen sosiaalityön katoamista tyystin:

"Kuntayhtymämme alueella useita kuntia, joissa ei sosiaalityön peruskoulutettuja työntekijöitä. Ylioppilastutkintokin riittää, myös sosiaalijohtajalle. Työskentely peruskuntien ns. 'sosiaalityöntekijöiden' kanssa vaikeaa, koska kouluttamaton oppii rutiinit, mutta ei näe kokonaisuutta. Avoimet virat ovat ongelmana, yhteistyökumppanina ovat puhelinvastaajat."

Resurssien niukkenemiseen saattaa yhtyä terveydenhuollon ammattien ekspansio:

"Tällä hetkellä tuntuu ainakin omassa kunnassa 'sosiaalityön alasajo'. Energiaa kuluu oman olemassaolon perusteluun. Liian laaja kokonaisuus (sosiaali- ja terveyslautakunta) hukuttaa asioita."

Huoli siitä, että terveydenhuollon ammatit perinteisesti vahvemmista asemistaan ahdistavat sosiaalityöntekijät "nurkkaan", näkyy monissa vastauksissa.

"Näen pahoja uhkakuvia sosiaalityöntekijöiden ammattiryhmälle terveydenhuollossa. (...) Sosiaalityön osuus avoterveydenhuollossa puuttuu tyystin. Ylilääkärikunta ylihoitajineen ei katso tällaista ammattia tarvittavan. "

"Terveystenhoitohenkilöstö pyrkimässä voimaakkaasti sos.alan tehtäviin esim. sairaanhoitajat kelpaavat (vanhainkodin) johtajiksi. (...) terveydenhuollon työttömyys yritetään voittaa vahvemman voimalla sijoittamalla terveydenhuollon henkilöstöä sos.huollon tehtäviin. Sos.huollon ammattilaiset eivät kuitenkaan ole kelvollisia terv.huollon tehtäviin (laillistus).

Ratkaisumallit

Osassa vastauksissa puututtiin konkreettisiin, sosiaalityön organisoimisen ongelmiin.

Monissa vastauksissa edellytettiin sosiaalityön resurssien lisäämistä: tässä saatettiin vedota voimassa olevien lakien määräämien tehtävien toteuttamiseen ja valtion norminantoon (tai sen puutteeseen). Toivottiin myös normeja siitä, millaisia asiakasmääriä voidaan pitää kohtuullisina.

"Lain edellyttämä parityöskentely on mahdotonta, kun ei ole muita sosiaalityöntekijöitä."

"Olisi toivottavaa, että pienessäkin kunnassa olisi ainakin 2 sos.työntekijää töiden jakamiseksi ja palveltaessa 'vaikeaa asiakasta' voi työntekijää välillä vaihtaa."

"Olisiko mitenkään normitettavissa, mikä on kohtuullinen asiakasmäärä/päivä/työntekijä?"

Vaikka resursseja olisi enemmänkin, aiheuttaa asiakastyön vaikeutuminen ja monimutkaistuminen uudenlaisia tarpeita, joihin kunnat eivät välttämättä kykene vastaamaan. Myös sosiaalityöntekijät tarvitsevat oikeusapua.

"Lastensuojelutilanteiden oikeusprosesseissa juridinen tuki esim. ja nimenomaan (lääninoikeuden) suullisissa käsittelyissä saatava sosiaalityöntekijän subjektiiviseksi oikeudeksi. "

Ehkä vaikeudet työn määrittelyssä ja siitä kertomisessa toisille johtuvat siitä, että

"kokonaisvaltainen sosiaalityön kenttä on liian laaja; osa-alueet lastensuojelu, toimeentulotuki, päihdehuolto vaativat kukin erityisosaamista."

Joissakin vastauksissa viitattiin alan naisvaltaisuuteen ja toivottiin lisää miehiä alalle.

"Miesnäkökulman puuttuminen on epäkohta varsinkin perhetyössä."

"-- Miesten suurempi osuus sosiaalityöntekijäkunnasta voisi myös lisätä alan arvostusta ja nostaa palkkaa."

Koulutusta lisää toivottiin monissa vastauksissa. Mahdollisuudet jatko- ja täydennyskoulutuksiin ovat ilmeisesti monin paikoin hyvin vähäiset.

"pidempiin erikoistumiskoulutuksiin ei ole mahdollisuutta kunnan kustannuksella -- toivoisi että Stakes tai vastaava muu organisoisi ja taloudellisesti tukisi näitä koulutuksia"

Vastaajilla on myös ehdotuksia koulutuksen kehittämiseksi. Ainakin jotkut kokevat alan perinteisen ammattitutkinnon, sosiaalihuoltajatutkinnon, kaipaavan täydentämistä.

"Sosiaalihuoltajille monimuotoista, oman työn ohella suoritettavaa koulutusta, palkallisena, siten että hekin saavat muodollisesti ylemmän korkeakoulututkinnon."

Erityinen koulutuskysymys on sosiaalityön yliopistollisten tutkintojen ja sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintojen epäselvä suhde ja työnjako, johon sekä yliopistotutkinnon että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet toivoivat nopeasti selvyyttä.

Sosiaalityön tutkimukselta ja koulutukselta toivottiin käytännönläheisyyttä:

"Tutkimus (osa nykytutkimuksista työstä/todellisuudesta vieraantuneita)."

"Sos.työn koulutusta EI saa liikaa painottaa teoriaan."

Monissa vastauksissa otettiin kantaa ajankohtaisiin sosiaalityön kehittämissuunnitelmiin. Erityisesti ammatinharjoittamislainsäädäntöä toivottiin. Samoin toivottiin toimeentulotuen siirtämistä KELA:n maksettavaksi, vaikka tästä esiintyi myös päinvastaista kantaa.

"Ammatinharjoittamislainsäädäntö tulisi toteuttaa kiireimmiten!"

"Normitettu toimeentulotuki pysyvästi Kelaan, jotta työ painottuisi sosiaalityöhön"

Julkisuustyö

Julkisuustyö on hyvin monissa vastauksissa pohdittu keino edetä sosiaalityön kehittämisesä paremmaksi. Ongelmaksi koetaan, ettei sosiaalityötä tunneta riittävästi, tai sitä tunnetaan väärällä tavalla. Julkisuus (erityisesti päivälehdet ja jotkut ajankohtaisohjelmat televisiossa) esittävät sosiaalityöstä vain kielteisiä yksityiskohtia, eikä koskaan mitään siitä myönteistestä, jota sosiaalityöntekijät saavat aikaiseksi asiakkidensa kanssa.

"Meidän pitäisi enemmän tuoda itseämme julki, informoida tehtävistä ja palveluista, uskoa itsemme ja työhömmme, olla sosiaalityön PR-ihmisiä siten että saamme yhteiskunnan ja varsinkin asiakkaiden luottamusta."

Kykyä kertoa siitä mitä yhteiskunnassa tapahtuu, kyllä olisi:

"Luulempas vaan, että sosiaalityöntekijä näkee tämän päivän surkeuden silmillään koko ajan. Surkeus on vieraantumisen, syrjäytyminen, hyvin pienet ilon siemenet, osattomuuden jne."

6. KUNNISSA TOIMIVIEN SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN MÄÄRÄ JA RIITTÄVYYS

6.1. Sosiaalityöntekijöiden määrä väestöä kohden

Sosiaalityöntekijöiden määrää koskeva suositus on otettu uudelleen käyttöön, koska määrän tiedetään vaihtelevan suuresti kunnissa. Valtioneuvoston vahvistamassa sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa suunnitelmassa suhdeluvuksi suositellaan yhtä sosiaalityöntekijää 2000 asukasta kohden.

Suosituksista on kritisoitu siitä, että sosiaalisten ongelmien määrä vaihtelee alueittain ja on liian kaavamaisista asettaa määrällistä tavoitetta. Tarve varmasti vaihtelee mutta niin vaihtelee tällä hetkellä sosiaalityöntekijöiden määräkin asukasta kohden. Monissa kunnissa asukkaita yhtä sosiaalityöntekijää kohden on joitakin satoja kun taas joissakin toisissa useita tuhansia. Tämän selvityksen tulos osoittaa sen, että sosiaalityön tarve ei riitä ainoaksi selitykseksi suurille kuntien välisille eroille.

Toinen kritiikin aihe on, että on vaikea mekaanisesti laskea, miten suuri kunnan sosiaalityöntekijäpanos henkilövuosina kulloinkin on. Kunnat hankkivat sosiaalityöntekijän palveluja usein myös kuntayhtymiltä tai yksityisiltä laitoksilta. Myös esimiehet tekevät osittain asiakastyötä, varsinkin pienissä kunnissa. Sosiaalityön organisointi vaikuttaa siihen, miten laajasti sosiaalityötä on tarjolla ja se helposti peittyvä kaavamaisien normien tai suhdelukujen taakse.

Liitteessä 3 on luettelo, josta selviää kunnan asukasluku, sosiaalityöntekijöiden määrä ja näiden suhde. Suhdeluku on laskettu kahdella erilaisella tavalla. Ankarampi tapa laskea on sellainen, jossa asiakastyötä tekevät esimiehet jätetään laskelmasta kokonaan pois. Toinen lievempi tapa on se, että asiakastyötä tekevät esimiehet lasketaan kokonaisuudessaan mukaan, oli asiakastyön osuus heidän tehtävistään miten vähäistä hyvänsä. Totuus on näiden suhdelukujen välissä; esimiesten työajasta osa menee asiakastyöhön ja osa hallinnolliseen työhön mutta näiden osuutta ei tarkasti voi erottaa toisistaan.

Kunnan ulkopuolelta hankittu sosiaalityöntekijäpanos on kokonaisuudessaan laskettu mukaan molempiin suhdelukuihin. Sen sijaan kunnan ulkopuolelle myydyin työpanoksen osuutta ei tällä kertaa selvitetty eikä sitä näin ollen voida vähentää kunnan sosiaalityöntekijöiden määrästä.

Koko maan keskiarvoksi tulee lievemällä laskutavalla yksi sosiaalityöntekijä 1 427 asukasta kohden ja ankarammalla laskutavalla 1 670 asukasta sosiaalityöntekijää kohden. Koko maaan tasolla valtakunnallinen suositus siis toteutuu hyvin. Lievemmän laskutavan mukaan 298 kuntaa (69 %) ylittää suosituksen eli sosiaalityöntekijätilannetta voi määrällisesti pitää niissä hyvänä. Sen sijaan 132 kunnassa (31 %) taas sosiaalityöntekijöitä ei ole niin paljon kuin suositus edellyttäisi. Ankaramman laskutavan mukaan 41 prosentissa kuntia tilanne on suositusta parempi ja 59 prosentissa vastaavasti suositusta huonompi.

Koko maan keskiarvo on suhteellisen hyvä sen vuoksi, että suurimmissa kaupungeissa on sosiaalityöntekijöitä asukkaita kohden paljon. Isot kaupungit toisinaan myös myyvät sosiaalityöntekijäpalveluja muille kunnille ja sen vuoksi tilanne ei niissä todellisuudessa luultavasti ole niin hyvä kuin mitä suhdeluku osoittaa. Monissa pienissä kunnissa taas tilanne on huono ja pieniä kuntia on paljon.

Taulukko 18.

Asukkaita yhtä sosiaalityöntekijää kohden eri kokoisissa kunnissa kahdella eri tavalla laskettuna. Laskutapa 1:ssä osittain asiakastyötä tekevät esimiehet on laskettu mukaan sosiaalityöntekijöiden määrään ja laskutapa 2:ssa heitä ei ole laskettu mukaan

Kunnan asukasluku	Asukkaita yhtä sosiaalityöntekijää kohden	
	Laskutapa 1	Laskutapa 2
alle 2000	989	2239
2001 - 5000	1651	2395
5001 - 10000	1782	2035
10001 - 50000	1655	1859
yli 50 000	1172	1330
yhteensä	1427	1670

Kuntien väliset erot sosiaalityöntekijöiden määrässä ovat saman kokoisissakin kunnissa suuret. Esimerkiksi pieniä kuntia löytyy molemmista ääripäistä; sosiaalityöntekijäresurssit ovat joko erittäin hyvät tai erittäin huonot. Näissä kunnissa tilanne myös keikahtaa helposti aivan toiseksi, jos kunnan ainoan tai toisen sosiaalityöntekijän virka lakkautetaan tai jätetään muuten täyttämättä. Erityisesti pienissä kunnissa sosiaalityöntekijätilanteen vaikuttaa myös se, onko kunnan ainoa sosiaalityöntekijä kelpoisuuehdot täyttävä. Määrällisesti tilanne voi näyttää hyvältä mutta todellisuudessa kunnan ainoa tai molemmat työntekijät ovat vailla vaadittavaa sosiaalityön kelpoisuutta.

Erot ovat suuria myös keskikokoisten kaupunkien välillä. Esimerkiksi samankokoisissa kaupungeissa Iisalmella tai Varkaudessa on sosiaalityöntekijöitä asukkaita kohden lähes kaksinverroin sen, mitä on Raisiossa tai Rovaniemen maalaiskunnassa. Vielä isompi ero on Hämeenlinnan (940 asukasta sosiaalityöntekijää kohden) ja Rauman (3447 asukasta sosiaalityöntekijää kohden) välillä tai Sodankylän (1174 asukasta sosiaalityöntekijää kohden) ja Nurmeksen (2626 asukasta sosiaalityöntekijää kohden) välillä. Kunnan koko tai sen kaupunkimaisuus tai maaseutumaisuus ei näytä selittävän suuria eroja sosiaalityöntekijöiden määrässä.

Taulukko 19.

Sosiaalityöntekijöiden lukumäärä asukasta kohden yli 50 000 asukkaan kunnissa (Laskutapa 1:ssä osittain asiakastyötä tekevät esimiehet on laskettu mukaan ja laskutapa 2:ssa heitä ei ole laskettu mukaan).

	Asukkaita yhtä sosiaalityöntekijää kohden	
	Laskutapa 1	Laskutapa 2
Helsinki	846	989
Turku	1128	1246
Jyväskylä	1125	1277
Vantaa	1279	1443
Oulu	1352	1497
Lahti	1469	1592
Kuopio	1445	1609
Lappeenranta	1293	1626
Espoo	1609	1752
Vaasa	1553	1803
Pori	1703	1916
Tampere	1824	1979

Johtopäätöksenä sosiaalityöntekijöiden määrästä asukkaita kohden voi sanoa, että suuressa joukossa kuntia ei saavuteta tällä hetkellä valtakunnallista suositusta. Kuntien väliset erot sosiaalityöntekijöiden määrässä ovat suuret jopa samankokoisissa kunnissa. Kaikissa isoissa kunnissa suositus ainakin muodollisesti toteutuu. Sen sijaan monissa pienissä kunnissa todellinen tilanne on kaukana valtakunnallisesta tavoitteesta. Pienissä kunnissa on usein vain yksi tai kaksi sosiaalityöntekijää ja niissä 'laskennallinen' tilanne voi myös nopeasti muuttua.

6.2 Lomautukset, säästösopimukset ja sijaisten käyttö

Sosiaalityöntekijöistä noin 8 prosenttia eli 315 henkilöä lomautetaan vuoden 1998 aikana. Lomautuksia pannaan täytäntöön tarkistettujen tietojen mukaan 24 kunnassa. Lomautusten lisäksi 71 kunnassa on neuvoteltu säästösopimuksista kuten lomarahojen vaihtamisesta vapaaksi. Lomautusten kesto ja toteuttamistapa vaihtelevat. Lomautukset ovat pisimmillään 4 viikkoa ja lyhimmillään noin yhden työviikon. Sosiaalityöntekijöitä lomauttavat kunnat ja lomautusten kestot ovat seuraavat:

Etelä-Suomen lääni	
Vantaa	4 viikkoa
Porvoo	2 viikkoa
Hattula	2 viikkoa
Järvenpää	2 viikkoa
Länsi-Suomen lääni	
Kannus	4 viikkoa
Punkalaidun	3 viikkoa
Kristiinankaupunki	2 viikkoa
Itä-Suomen lääni	
Kontiolahti	2 viikkoa
Joensuu	2 viikkoa
Reisjärvi	2 viikkoa
Vieremä	2 viikkoa
Liperi	1 viikko
Sonkajärvi	1 viikko
Suonenjoki	1 viikko
Oulun lääni	
Muhos	3 viikkoa
Kuusamo	3 viikkoa
Haapajärvi	2 viikkoa
Ylikiiminki	2 viikkoa
Haukipudas	1 viikko
Yli-Ii	1 viikko
Lapin lääni	
Kemi	4 viikkoa
Rovaniemi	2 viikkoa
Pello	1 viikko
Sodankylä	1 viikko

Taulukko 20.
Henkilöstömenoihin liittyvien säästösopimusten yleisyys lääneittäin

	Kuntien lkm	%
Etelä-Suomen lääni	7	1
Länsi-Suomen lääni	35	18
Itä-Suomen lääni	15	24
Oulun lääni	11	21
Lapin lääni	3	14
Koko maa	71	17

Sosiaalityöntekijöiden lomautukset painottuvat Itä- ja Pohjois-Suomeen. Lomautusten lisäksi etenkin Itä-Suomessa ja Oulun läänissä tehdään lisäksi paikallisia säästösopimuksia. Länsi-Suomessa lomautusten sijasta sosiaalityöntekijät vaihtavat lomarahoja vapaaksi tai ovat palkattomilla virkavapaalla. Näin tapahtuu 35 Länsi-Suomen kunnassa, joista Pirkanmaan kuntia on 12. Pirkanmaalla säästösopimukset ovatkin yleisimpiä koko maassa. Pirkanmaan kunnista 35 prosenttia ilmoittaa käyttävänsä erilaisia henkilöstömenoja vähentäviä säästösopimuksia. Etelä-Suomen läänissä muutamaa poikkeusta lukuunottamatta ei lomautuksia tai säästösopimuksia toteuteta.

Lomautukset kestävät pääsääntöisesti 1-2 viikkoa. Kolme kuntaa Muhos, Kuusamo ja Punkalaidun lomauttavat sosiaalityöntekijät kolmeksi viikoksi. Pisimmät lomautukset ovat Vantaalla, Kemissä ja Kannuksessa, joissa lomautukset kestävät neljä viikkoa.

Lomautusten lisäksi kysyttiin kuntien käytäntöjä sijaisten palkaamisesta sosiaalityöntekijöiden työstä poissaolojen ajaksi. Tulokset ovat seuraavat:

Taulukko 21.
Sijaisten käyttö sosiaalityöntekijöiden työstä poissaolojen aikana

Kunta käyttää sijaista:	Kuntien lkm	%
lyhyiden poissaolojen aikana (2-4 vk)	23	5
vain vuosilomien aikana	14	3
vain pitempien poissaolojen aikana	209	49
ei käytä sijaisia lainkaan	181	43
yhteensä	427	100 %

Ainoastaan 37 kunnassa käytetään sosiaalityöntekijöiden sijaisia lyhyidenkin poissaolojen tai vuosilomien aikana. Näistä kunnista 10 oli asukasluvultaan yli 20 000 asukkaan kuntia. Isoimmista kaupungeista sijaisia ilmoitti käyttävänsä lyhyiden poissaolojen tai vuosilomien aikana ainoastaan Helsinki, Vantaa ja Oulu. Kes-

kisuurista kaupungeista ja kunnista sijaisia käyttää lyhyiden poissaolojen tai vuosilomien aikana Imatra, Tuusula, Savonlinna, Iisalmi, Nokia, Pori, Raisio.

6.3. Sosiaalityöntekijöiden määrän kehitys

Kunnilta pyydettiin arviota sosiaalityöntekijöiden määrässä tapahtuneista muutoksista viimeisen viiden vuoden aikana. Kahdessa kunnassa kolmesta (67 prosentissa) ei muutosta ole tapahtunut vaan määrä on pysynyt ennallaan. 19 prosentissa kuntia sosiaalityöntekijöiden määrä on vähentynyt ja 14 prosentissa puolestaan lisääntynyt. Myöskin toimeentulokitehtävissä toimivien toimistotyöntekijöiden määrä on valtaosassa kuntia pysynyt viimeisen viiden vuoden aikana samana. Mikäli muutoksia on tapahtunut, on se muutamaa poikkeusta lukuunottamatta aina merkinnyt toimeentulokitehtäviä hoitavien toimistotyöntekijöiden määrän lisäämistä. Myöskään kuluvan vuoden aikana ei oleellisia määrällisiä muutoksia ole tapahtumassa.

Esimerkiksi Etelä-Suomen läänissä eniten muutoksia on tapahtunut Uudellamaalla, jossa muutokset ovat olleet pääasiassa työntekijöiden lukumäärän lisäyksiä. Kunnat ovat ratkaisseet asiakasmäärän kasvun ja pidentyneet jonotusajat työtehtävien uudelleenorganisoinnilla sosiaalityöntekijöiden ja toimistotyöntekijöiden kesken. Toimistotyöntekijöille on siirretty osa toimeentulokitehtävistä. Muutos näkyy siten, että vuosien 1992-97 aikana ns. etuuskäsittelijöiden määrä on koko läänissä noussut 126.8 vakanssilla. Vastaavana aikana sosiaalityöntekijöiden määrä on lisääntynyt 75.3 vakanssilla. Eri kunnissa muutokset ovat kuitenkin kulkeneet eri suuntiin; Etelä-Suomessa on myös kuntia joissa työntekijämäärä on vähentynyt.¹⁰

Lapin lääninhallitus taas arvioi, että vuosien 1992-97 aikana Lapin läänin kunnissa sosiaalityöntekijöiden määrä on vähentynyt yhteensä yhdeksällä sosiaalityöntekijällä. Toimeentulotuen tehtäviä on siirretty etuuskäsittelijöille, toimeentulokanslisteille tai muulle toimistohenkilöstölle kymmenessä Lapin läänin kunnassa. Henkilötyövuosina se merkitsee näissä kunnissa keskimäärin 2,4 henkilötyövuotta. Lapin lääninhallitus arvioi, että sosiaalityön ja toimeentulotukityön henkilöstömäärät näyttävät Lapin läänin kunnissa olevan vakiintumassa.¹¹

Itä-Suomen lääninhallitus ja Länsi-Suomen lääninhallitus puolestaan raportoivat että sosiaalityöntekijöiden määrässä ei ole juuri tapahtunut muutoksia eikä niitä tänä vuonnakaan tapahtu. Oulun läänin kunnissa on yleisempää että sosiaalityöntekijöiden määrää vähennettäisiin kun, että heitä lisättäisiin. Vielä tänä vuonna kaksi Oulun läänin kuntaa aikoo vähentää sosiaalityöntekijöitä.¹²

¹⁰ Peruspalvelut Etelä-Suomen läänissä. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 1998.

¹¹ Lapin läänin peruspalvelujen arviointiraportti vuosilta 1996 ja 1997. Lapin lääninhallitus 1998.

¹² Peruspalvelujen arviointi itä-Suomen lääninhallitus. 1998.

Länsi-Suomen läänin sosiaali- ja terveystoimen peruspalvelujen arviointi 1997. Sateenkaari 1998. Peruspalvelujen arviointiraportti. Oulun lääninhallitus, julkaisu 42.

6.4. Sosiaalijohdon näkemyksiä sosiaalityön resursseista, niiden turvaamisesta ja uudelleen suuntaamisesta

Kuntalomakkeen avoimessa kysymyksessä kehoitettiin kuntien sosiaalihuollon johtavia viranhaltijoita kommentoimaan tärkeitä ja huomionarvioisia näkökohtia, joilla on merkitystä sosiaalityön tehtävien tai aseman kannalta. Sosiaalijohto vastasi runsaasti avoimeen kysymykseen, vastaajia oli lähes 250. Jo vastauksien suuresta määrästä voidaan vetää se johtopäätös, että sosiaalityön tehtävät ja asema herättävät mielipiteitä kunnissa.

Kuntien sosiaalijohdon esille nostamia aiheita olivat: sosiaalityön tehtävien lisääntyminen, ongelmien monimutkaistuminen, sosiaalityöntekijöiden määrää säätelevän lainsäädännön tarve, toimeentulotuen siirtäminen pois sosiaalityöstä ja sosiaalityön resurssien uudelleen suuntaaminen lastensuojeluun ja ennaltaehkäisevään työhön. Esille nostetut aiheet olivat hyvin samankaltaisia kuin mitä sosiaalityöntekijät toivat esiin omissa kommentteissaan.

Vastauksissa ilmeni myös sosiaalityön arvostuksen puute päättäjien ja kunnan keskushallinnon taholta sekä yleisen mielipiteen tasolla. Sosiaalityön arvostuksen puute ilmeni vastauksissa vaikeutena saada riittävät resurssit sosiaalityöhön ja sosiaalityöntekijöiden palkkauksen heikkous koulutukseen ja tehtäviin nähden.

Asiakasmäärät kasvavat, tehtävät lisääntyvät ja ongelmat monimutkaistuvat

”Todellisuuden kohtaaminen ilman valhetta perustelee kyllä tänään sosiaalityön mittavan tarpeen maassamme”.

Tätä sanomaa moni sosiaalijohtaja viestittää kertomalla erityisesti lastensuojeluasioiden lukumäärän kasvusta, lasten huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvien ongelmien yleistymisestä ja perheiden ongelmien monimutkaistumisesta.

”tarve ennaltaehkäisevään työhön kasvaa jatkuvasti, mutta nykyisillä resursseilla siihen ei ole mitään mahdollisuuksia”

”ongelmat vaikeutuvat ja monimutkaistuvat, vievät enemmän aikaa, lasten huolto- ja tapaamisoikeusasiat lisääntyneet merkittävästi ja vaativat usein moniammatillista työtettä”

”syrjytyneiden ja moniongelmaisten asiakkaiden määrä kasvussa myös pienissä maalaiskunnissa, jolloin sosiaalityön tärkeys korostuu, ristiriita kunnan voimavarojen suhteen”

Kasvukeskuksissa ja kaupungeissa sosiaalityön tehtävien lisääntyminen on yleisesti tiedossa. Sosiaalijohdon vastaukset antavat selvän viestin siitä, että sosiaalityön tehtävät lisääntyvät ja asiakkaiden ongelmat monimutkaistuvat koko maassa, myös pienissä kunnissa.

Sosiaalityön tehtävien lisääntymiseen ja ihmisten ongelmien monimutkaistumiseen liittyvissä sosiaalijohtoon kommentteissa tuli esille se, että sosiaalityön resurssit eivät ole palvelutarpeiden kasvun mukana lisääntyneet. Sosiaalijohto tuo selkeästi esille sosiaalityön kasvavien palvelutarpeiden ja olemassa olevien sosiaalityön resurssien puutteen aiheuttaman voimakkaan ristiriidan.

Sosiaalityön arkitodellisuus kunnissa kaiken edellä kuvatun sosiaalityön tehtävien lisääntymisen ja vaikeutumisen keskellä onkin 1990-luvulla ollut, kuten eräs sosiaalijohtaja kirjoittaa:

” sosiaalityössä työt lisääntyneet koko ajan, henkilöstöä ei lisätä ja palkka pysyy ennallaan.”

Lainsäädäntöä turvaamaan sosiaalityön resursseja

Sosiaalityön resurssien lisääminen tai edes säilyttäminen kunnissa ei kommenttien perusteella onnistu kovinkaan helposti. Sosiaalijohto esittääkin ratkaisuksi lainsäädäntöä, jolla turvataan riittävät sosiaalityön resurssit kuntiin. Lisäksi useat sosiaalijohtajat vaativat ammatillisen koulutuksen omaavan sosiaalijohtoon aseman säätämistä lailla. Lainsäädännön tarvetta perustellaan mm sillä, että kuntien keskushallinto eivät näe sosiaalityön todellista tarvetta, eivät arvosta sosiaalityötä tai sitten eivät ole riittävästi tietoisia sosiaalityön tehtävistä ja mahdollisuuksista. Kommentteissa ilmeni myös se, että sosiaalityön asiakkaat eivät kykene puolustamaan sosiaalityön palveluita niitä uhkaavilta leikkauksilta.

”kunnallisen sosiaalityön tuki ja turva on sellainen valtakunnan tason suunnittelu, joka selkeästi tuo esiin sosiaalityön merkityksen ja antaa selviä normeja siitä kuinka monta sosiaalityöntekijää kunnassa on oltava esimerkiksi 2000 asukasta kohti, sosiaalityötä taitamaton yleishallinnointi ja taloushallinto murskaavat monessa kunnassa sosiaalityön edellytykset, mikäli valtakunnallista normistoa ei kirkasteta juuri nyt”

”sosiaalityöntekijöiden määrästä on säädettävä lailla, ei näistä asiakkaista ole omien oikeuksien puolustajiksi, yhteiskunnan on huolehdittava siitä, että sosiaalityöntekijöitä on riittävästi, onhan nyt olemassa luokkakokokin opettajien ja oppilaiden turvana ja päivähoiton ryhmäkoot päivähoiton kasvatushenkilöstön ja hoitolasten turvana”

”sosiaalityöntekijöiden mitoitus olisi normitettava, koska kunnan päättäjät mielellään vähentäisivät sosiaalityöntekijöiden määrää, mikäli toimeentulotukimenot alenevat”

Vastauksissa oli kommentteja, joissa kerrottiin sosiaalityön resurssien leikkauksista ja pelättiin nykyisten resurssien säilymistä ja kuvattiin sosiaalityön aseman puolustamista.

”konsultti esittänyt, että sosiaalijohtajan virka yhdistetään sosiaalityöntekijälle, jos työt siirretään silloin ei sosiaalityö onnistu”

”kunnassa lakkautettiin sosiaalityöntekijän virka 1.1.1994 kunnanjohtajamme ei näe mitään myönteistä sosiaalityössä”

”sosiaalityöntekijän virkaa ei ole saanut vakinaistaa”

”Sosiaali- ja terveysministeriön olisi tehtävä kaikkensa sosiaalityön statuksen vahvistamiseksi maamme kunnissa. Kuntien keskus- ja taloushallinto ovat kohtalokkaalla tavalla erkanemassa sosiaalihuollon paikallisesta todellisuudesta. Kuntien jäljellä oleva sosiaalihuollon henkilöstö on myös kohtalokkaalla tavalla väsymässä. Sosiaalityön humaani ammattietiikka estää suuret purnauksen äänet tänään, joten viimeinen rysähdys saattaa olla sitäkin karumpi Suomessa.”

Toimeentulotuki pois sosiaalityöstä ja sosiaalityön uudelleensuuntaaminen

Sosiaalityön nykyisten tehtävien ja käytettävissä olevien resurssien epäsuhdan ratkaisemiseksi sosiaalijohto esittää kaavamaisien toimeentulotehtävien siirtämistä pois sosiaalityöstä ja resurssien suuntaamista lastensuojeluun, syrjäytymistä ehkäisevään työhön, rakenteelliseen sosiaalityöhön, työntekijöiden jalkautumiseen kentälle,... Toimeentulotukea vaaditaan siirrettäväksi Kelalle tai toimistohenkilöstön tehtäväksi.

”sosiaalityön uskottavuuden ja sen ammatillisen kehittämisen kannalta pitäisi koko toimeentulotuki saada tässä muodossa pois sosiaalityön vastuualueesta, tällä hetkellä sosiaalityöntekijät on pantu yhteiskunnan yhden sosiaaliturvaetuuden sääntelijöiksi”

”toimeentulotuen rutiiniosuus olisi voinut siirtyä Kelalle, harmittaa muutoksen hautaus hiljaisuudessa ”

Toimeentulotuesta vapautuvien resurssien uudelleen suuntaaminen nähdäänkin mahdollisuutena, jolla voidaan vastata kasvaviin tulevaisuuden haasteisiin. Toisaalta sosiaalityön uudelleen suuntaaminen nähdään sosiaalijohdon taholta myös avaimena sosiaalityön arvostuksen parantamiseen. Tehtäväalueita, joihin vapautuvia resursseja tulisi suunnata on useita. Päällimmäisenä huolena ovat lastensuojelun tehtävät, mutta myös muilla sektoreilla on tekemätöntä työtä sosiaalityölle.

”Toimeentulotuki tulisi lähes kokonaan irrottaa sosiaalityöstä. Painopiste kuntouttavaan ja avopalveluita laajasti tukevaan työhön (mielenterveyspalvelut, vammaisten ja vanhusten palvelut). Tehtävien uudelleen suuntaaminen todennäköisesti lisäisi myös ammatin arvostusta. Koko sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen muutoksessa avohuoltopainotteisemmaksi tarvitaan myös sosiaalityön näkemystä”

”sosiaalityössä panostettava lastensuojeluun ja päihdetyöhön”

”vammaisten ja vanhusten palveluissa tarvitaan lisää sosiaalityötä”

Johtopäätökset sosiaalijohdon kommenteista

Sosiaalijohdon arvioita sosiaalityön resurssien riittävydestä ja mahdollisuuksista puolustaa sosiaalityön asemaa on otettava vakavasti. Sosiaalijohdon ja sosiaalityöntekijöiden ääni ei kuulu kunnissa riittävästi. Sosiaalityön tehtävien määrän kasvu ja asiakkaiden ongelmien monimutkaistuminen ei ole mennyt kuntien päättäjiin ja keskushallinnon virkamiesten tajuntaan. Sosiaalityön resurssipulan ratkaiseminen ja sosiaalityön arvostuksen parantaminen edellyttävät sosiaalityön tehtävien uudelleen suuntaamista ja toisaalta aseman vahvistamista lainsäädännössä.

7. SOSIAALIHUOLLON JOHTAMINEN JA JOHTAJIEN OSALLISTUMINEN SOSIAALITYÖN ASIAKASTYÖHÖN KUNNISSA

Sosiaalityön suunnitelmallinen kehittäminen ja johtaminen edellyttävät, että kunnassa on sosiaalihuollon johtava viranhaltija. Sosiaalihuoltolain muutosten (1993) jälkeen kuntia ei enää sido aiemmin voimassa ollut normi siitä, että jokaisessa kunnassa on oltava sosiaalijohtaja tai sosiaalisihteeri. Lain muutoksen jälkeen kunnissa on tapahtunut organisaatioiden uudelleen järjestelyjä (mm. sosiaali- ja terveyslautakuntien yhdistämisä), joilla on ollut vaikutusta sosiaalijohdon asemaan kunnissa.

Kyselyssä tiedusteltiin kunnan sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan virkanimikettä, viran täyttötilannetta ja virkaan liittyviä tehtäviä, erityisesti sosiaalityön asiakastyöhön liittyviä tehtäviä.

Kyselyyn vastanneissa kunnissa sosiaalihuollon johtajan virka on täytetty 395 kunnassa vakinaisesti (92%) ja 24 kunnassa määräaikaisesti (6%). Yksitoista virkaa oli täyttämättä ja sosiaalihuollon johtajan viran tehtävät oli jaettu muille viranhaltijoille. Kolmessa kunnassa sosiaalihuollon johtajan viran täyttö oli kesken.

Taulukko 22.**Sosiaalihuollon johtavat viranhaltijat kunnissa:**

	Lkm	%
sosiaalijohtaja, sosiaalitoimenjohtaja tai vastaava	259	60
sosiaali- ja terveysjohtaja, perusturvajohtaja tai vastaava	50	12
sosiaalisihiteeri/sosiaalisihiteerilastenvalvoja, sosiaali- ja terveysihiteeri	97	23
muu (osastopäällikkö, toimitusjohtaja, toimialajohtaja...)	10	2
tehtävät jaettu sosiaalityöntekijälle	8	2
tehtävät jaettu kunnajohtajalle, kunnansihiteerille	3	1
viran täyttö kesken	3	1
yhteensä	430	100

Kuten edellinen taulukko osoittaa, joissakin kunnissa sosiaalihuollon johtajan virka on lakkautettu ja johtavan viranhaltijan tehtävät on jaettu muille viranhaltijoille. Tilanne näissä kunnissa onkin sosiaalihuollon toimintaedellytysten turvaamisen ja toiminnan kehittämisen kannalta huono.

Kaikista kuntien sosiaalihuollon johtajien viroista on hallinnollisia virkoja 40 prosenttia (170). Näihin virkoihin ei kuulu sosiaalityön asiakastyön tehtäviä. Näissä kunnissa ei sosiaalihuollon johtajalta välttämättä nykyisten kelpoisuusäädösten perusteella myöskään edellytetä sosiaalityöntekijän pätevyyttä.

Varsinkin pienissä kunnissa sosiaalihuollon johtaja osallistuu myös sosiaalityön asiakastyöhön. Nykyisten kelpoisuusäädösten mukaan asiakastyöhön osallistuvalla sosiaalihuollon johtajalla edellytetään sosiaalityöntekijän pätevyyttä.

Sosiaalityön asiakastyötä ilmoitti tekevänsä kaikkiaan 60 prosenttia eli 256 sosiaalihuollon johtajaa. Asiakastyö liittyy viran tehtäviin pienissä kunnissa, joissa ei aina edes ole muita sosiaalityöntekijöitä. Mutta myös useassa kunnassa johtava viranhaltija tekee asiakastyön tehtäviä oman viran ohella.

Yleisin asiakastyön tehtävä oman viran ohella on lastenvalvojan tehtävä. Lastenvalvojan tehtäviin kuuluvat elatussopimusten valmistelu, isyyden selvittäminen ja lasten huolto- ja tapaamisoikeuteen liittyvät sosiaalityön tehtävät. Kolmasosa eli 130 sosiaalihuollon johtavaa viranhaltijaa hoitaa lastenvalvojan tehtäviä.

Useita asiakastyön tehtäviä ja varsinaista sosiaalityön asiakastyötä ilmoitti tekevänsä 20 johtajaa. Vanhustenhuollon, päivähoiton, vammaispalvelujen tai päihdehuollon tehtäviä ilmoitti tekevänsä 25 johtajaa. Asuntoasiat (8), raittiusihiteerin

tehtävät (4), holhouslautakunnan sihteerin tehtävät (8), velkaneuvojan tehtävät (6) ovat myös tehtäviä, joissa sosiaalijohto osallistuu asiakastyöhön

Suomen Kuntaliitto selvitti vuonna 1996 kuntien sosiaali- ja terveystoimen hallintoa.¹³ Kuntaliiton selvityksen mukaan Suomen kunnissa vuonna 1996 oli yhteensä 204 sellaista sosiaalihuollon tai yhdistetyn sosiaali- ja terveydenhuollon johtajaa, joilla oli kelpoisuusasetuksen mukainen sosiaalityöntekijän pätevyys Ylempi korkeakoulututkinto johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus oli 109 johtajalla ja 95 johtajista oli sosiaalihuoltajia.

Tämän kyselyn ja em. Suomen Kuntaliiton selvityksen perusteella voidaan todeta, että kaikissa kunnissa johtavalla viranhaltijalla, joka tekee sosiaalityön asiakastyötä ei tällä hetkellä ole sosiaalityöntekijän kelpoisuutta.

8. TOIMEENTULOTUKIASIOIDEN KÄSITTELY KUNNISSA

Kuten edellä luvussa 5 esitetyistä vapaamuotoisista sosiaalityöntekijöiden vastauksista kävi ilmi, on rutiininomaisen toimeentulotuen myöntäminen sosiaalityöntekijöiden toimesta paljon keskusteltu teema. Monet sosiaalityöntekijät toivovat, että toimeentulotuen myöntäminen siirrettäisiin KELA:n paikallistoimistojen tehtäväksi. Kun tehtäviensiirtokokeilu ei johtanut toimeentulotuen siirtoon KELA:lle, on monissa kunnissa siirretty menettelyyn, jossa norminmukaisen toimeentulotuen tehtäviä on siirretty pois sosiaalityöntekijöiltä toimistohenkilöstölle. Näiden kokeilujen laajuutta selvitettiin kuntalomakkeen kysymyksellä 13.

---

¹³ Kuntien sosiaali- ja terveystoimen hallinto, Suomen Kuntaliitto 1996

Taulukko 23.**Toimeentulokitehtävien siirto etuuskäsittelijöille, toimeentulotukikansli-
teille tai muulle toimistohenkilöstölle (N=427)**

	Ei ole siirretty	%	On siirretty	%
0-2000 asukasta	66	92	6	8
2000-5000 asukasta	111	80	28	20
5000-10000 asukasta	78	70	33	30
10000-50000 asukasta	32	36	59	64
50000-100000 asukasta	0	0	8	100
100000- asukasta	0	0	6	100
kaikki kunnat	287	67	140	33

Kolmannes kunnista on siis kokeillut toimeentulotuen siirtämistä toimistotyöntekijöille.

Toimeentulokitehtäviä on siirretty toimistotyöntekijöille erityisesti suuremmissa kunnissa. Kaikissa kysymykseen vastanneissa yli 50 000 asukkaan kunnissa on tehty jonkin asteinen toimeentulotuen siirtopäätös, ja myös 10 000 - 50 000 asukkaan kunnissa siirrosta on kokemuksia 64 prosenttia kunnista. Kun toimeentulotuen siirtokokeilua KELA:lle arvosteltiin erityisesti siitä, että kokeilussa ei ollut mukana suuria kuntia, näyttää siltä, että toimeentulokitehtävien ja sosiaalityön erotamisesta on erityisesti juuri suurissa kunnissa kokemusta: eikä tätä voi sinänsä pitää ihmeenä, sillä erityisesti suurissa kunnissa sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet paneutuvaan asiakastyöhön norminmukaista toimeentulotukea hakevien asiakkaiden kanssa, ovat olleet vähäisiä.

Keskimäärin toimistohenkilökunnalle siirrettyjen tehtävien määrä on henkilötyövuosina ollut 2.98 henkilötyövuotta. 53 prosentissa kunnista kyse on ollut alle yhden henkilötyövuoden suuruisesta tehtäväsiirrosta, mutta Helsingin arvioin mukaan kyse on jopa 145 henkilötyövuoden suuruisesta tehtävien siirrosta.

Taulukko 24.
Tehtävien siirron vaikutukset henkilötyövuosina

Kunta	Henkilötyövuodet	Osuus, jonka toimisto- henkilöstö hoitaa toi- meentulotukiasioista	Toimistohenk. osallistumisen muoto
Espoo		30	ainoastaan valmistelee
Helsinki	145	45	valmistelee ja päättää
Joensuu	3	20	valmistelee ja päättää
Jyväskylä	-	40	valmistelee ja päättää
Kotka	15	60	valmistelee ja päättää
Kuopio	4	8	valmistelee ja päättää
Lahti	23	60	valmistelee ja päättää
Lappeenranta	3	30	muu järjestely
Oulu	18	38	ainoastaan valmistelee
Pori	4	60	valmistelee ja päättää
Tampere	14	33	valmistelee ja päättää
Turku	12	20	ainoastaan valmistelee
Vaasa	7	35	valmistelee ja päättää
Vantaa	-	20	ainoastaan valmistelee

Vaikka tehtävien siirron vaikutusten arviointi henkilötyövuosissa on hankalaa, voi edellä olevasta päätellä, että pelkästään yli 50000 asukkaan kaupungeissa siirto vaikuttaa 248 henkilötyövuoden verran.

Kunnat arvioivat toimistohenkilökunnan hoitavan keskimäärin 33 prosenttia kaikista toimeentulokitehtävistä. Kotkassa, Lahdessa ja Porissa toimistohenkilökunta hoitaa 60 prosenttia toimeentulotukiasioista. Helsingissä, jossa asiakasmäärät ovat edellisiä kaupunkeja huomattavasti suurempia, 45 prosenttia asiakkaista asioi toimistohenkilökunnan kanssa. Kaupungit ovat varsin laajalti siirtäneet toimeentulotukiasioiden käsittelyn ja myös päätöksenteon toimistotyöntekijöille. (Sosiaalihuoltolain 12 §)

9. JOHTOPÄÄTÖKSET

Koulutus ja kelpoisuus

Sosiaalitoimistojen sosiaalityöntekijöistä vain hivenen useampi on pätevä kuin epäpätevä peruskoulutuksensa puolesta. Muodollisesti kelpoisten sosiaalityöntekijöiden määrä kuitenkin nousee 75 prosenttiin kun otetaan huomioon siirtymäsäännöksiin pätevyuden saaneet, erivapaudella ja erillisellä pätevyitysmiskoulutuksella pätevyityneet. Huolimatta siitä, että kunnallisen sosiaalityöntekijän kelpoisuudeksi on vuodesta 1982 edellytetty ylempää korkeakoulututkintoa, ei koulutuksensa puolesta kelpoisten sosiaalityöntekijöiden suhteellinen osuus ole kohonnut korkeammaksi.

Täydennyskoulutus

Alle puolella (43 %) sosiaalityöntekijöistä on vähintään 20 opintoviikon mittainen jatko- tai erikoistumiskoulutus. Terapiakoulutus oli yleisin erikoistumiskoulutuksen aihe. Jatko- tai erikoistumiskoulutukseen osallistuneiden osuus on pieni, kun ottaa huomioon sosiaalityöntekijöiden peruskoulutuksen huomattavat puutteet ja työntekijöiden ikärakenteen. Lyhyeen, muutaman päivän mittaiseen täydennyskoulutukseen osallistuminen sen sijaan on yleisempää. Työnantajalla ei enää ole laissa säädettyä velvollisuutta täydennyskoulutuksen järjestämiseen vaan se järjestäminen on aina työnantajan harkinnassa.

Suurin tyytymättämyyden aihe: Palkka

Sosiaalityöntekijät ovat erittäin tyytymättömiä palkkaansa. Jos esille pitää nostaa vain yksi sosiaalityön asemaa määrittelevä piirre suomalaisten sosiaalityöntekijöiden mielestä, on se palkkataso. Palkka koetaan äärimmäisen epäoikeudenmukaisena. Sosiaalityöntekijöiden palkkausta pidettiin kehnona erityisesti suhteessa työn vaativuuteen ja raskauteen, edellytettynä pitkään akateemiseen koulutukseen ja joissakin vastauksissa viitattiin myös työn ajoittaiseen vaarallisuuteen.

Sosiaalityöntekijöiden määrä

Sosiaalityöntekijöiden määrästä on olemassa valtakunnallinen suositus. Suosituksen mukaan sosiaalityöntekijöitä on oltava yksi 2000 asukasta kohden. Suositus on katsottu tarpeelliseksi, koska sosiaalityöntekijöiden määrä kunnittain vaihtelee paljon enemmän kuin sosiaalityön tarve. Sosiaalityöntekijöiden määrä poikkeaa huomattavasti samankokoisissakin kunnissa. Tällä hetkellä maassamme on kymmeniä kuntia, joissa ei ole yhtään pätevää sosiaalityöntekijää. (Liitteessä 3 esitetään suosituksen toteutuminen kunnittain).

Sosiaalityöntekijöiden määrä on viime vuosina koko maan tasolla pysynyt lähes samana. Asiakasmäärien tiedetään kuitenkin lisääntyneen. Työn lisääntymiseen on

reagoitu siirtämällä toimeentulotukiasioita pois sosiaalityöntekijöiltä ns. toimeentulotukikanslistien hoidettavaksi.

Toimeentulotukiasioiden uudelleen organisointi

Kolmannes kunnista on kokeillut toimeentulotuen siirtämistä toimistotyöntekijöille. Näin on tehty erityisesti suurimmissa kaupungeissa. Kaikissa yli 50 000 asukaan kunnissa on tehty jonkinasteinen toimeentulotukiasioita koskeva siirtopäätös.

Kunnat arvioivat toimistohenkilökunnan hoitavan keskimäärin 33 prosenttia kaikista toimeentulotukitehtävistä.

Lomautukset

Vuonna 1998 sosiaalityöntekijöitä lomautetaan 24 kunnassa. Lomautukset koskevat 314 sosiaalityöntekijää. Lomautusten lisäksi 71 kunnassa on neuvoteltu säästö-sopimuksista kuten lomarahojen vaihtamisesta vapaaksi.

Sosiaalityöntekijätilanteen arviointi jatkuu

Lääninhallitusten sosiaalihuollon asiantuntijat jatkavat sosiaalityöntekijätilanteen lähempää arviointia. Lääninhallitukset keräsivät tämän selvityksen pohjana olleen aineiston ja ovat sitä jo alustavasti analysoineet ja raportoineet. Lääninhallitukset jatkavat työtään yhteistyössä kuntien kanssa ja raportoivat tuloksista maaliskuussa 1999 niin sanotun peruspalvelujen arvioinnin yhteydessä.

Sosiaali- ja terveysministeriössä aloittaa syksyllä 1998 työnsä työryhmä, joka valmistelee sosiaalihuollon ammatillista henkilöstöä koskevaa lainsäädäntöä. Työryhmä käyttää työssään hyväksi tämän selvityksen aineistoa ja tarkentaa koulutusta ja kelpoisuutta koskevia tuloksia muun muassa tarkastelemalla myös yksityisissä toimipisteissä ja terveydenhuollossa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden tehtäviä, koulutusta ja kelpoisuutta.

LÄHTEET

LIITTEET

Sosiaalityöntekijälomake

Kuntakohtainen lomake

Kunnittainen luettelo sosiaalityöntekijöiden määrästä suhteessa asukasluukuun